

CARTULARI de la Catalunya Comtal

PORTAVEU DE
L'INSTITUT D'ESTUDIS HISTÒRICS MEDIEVALS DE CATALUNYA

Bona dona d'una tito moull
peuticus. Bella domina e bon
den ambaut dauntenga. et
bonas cansoz.

**TROBAIRITZ
OCCITANES
LES DONES OBLIDADES**

AQUESTA PUBLICACIÓ ES DISTRIBUEIX ALS CENTRES OFICIALS I CULTURALS DEL NOSTRE PAÍS I A L'ESTRANGER

RELACIÓ DELS CASALS CATALANS QUE REBEN EL CARTULARI DE L'INSTITUT

DINS L'ESTAT ESPANYOL:

- Associació Espai Catalunya Topalekua- Sant Sebastià - Donostia.
- Cercle Català d'Araba. - Gazteiz-Vitoria.
- Cercle Català de Madrid - Madrid.
- Casa Catalana de Saragossa - Saragossa.
- Casa de Catalunya de Sevilla - Sevilla.
- Casal Català de Tenerife - Adeje (Tenerife).
- Cercle Català de Menorca - Maó.
- Fundació Carles Salvador - Benassal - Castelló

A L'ESTRANGER:

ALEMANYA:

- Centre Català de Munic.- München.
- Associació Catalana d'Hamburg "El Pont Blau".

ARGENTINA:

- Associació Catalana de Socors Mutus "Montepio de Montserrat" - Buenos Aires.
- Casal Català de Bahía Blanca - Bahía Blanca.
- Casal de Catalunya de Buenos Aires - Buenos Aires.
- Les Quatre Barres Castelar - Castelar - Buenos Aires.
- Centre Català de Mendoza - Mendoza.
- Centre Català de Rosario - Rosario.
- Centre Català de Venado Tuerto - Venado Tuerto, Santa Fe.
- Casal Català de Mar del Plata.
- Casal de Catalunya de Santa Fe.
- Casal Català de Córdoba - Córdoba.
- Casal dels Països Catalans de la Plata - La Plata.
- Casal de Catalunya de Paraná - Paraná , Entre Ríos.
- Centre Català de Capitán Sarmiento - Capitán Sarmiento.

AUSTRIA:

- Casal Català de Viena - Viena.

BELGICA:

- Casal Català de Brussel-les - Etteerbeek - Tevueren.
- Casa de la República. M.H.P. en Carles Puigdemont i Casamajor - Waterloo.

COLÒMBIA:

- Comunitat Catalana de Colòmbia - Santa Fe de Bogotà, DC.

BRASIL:

- Associação Cultural Catalonia - São Paulo-SP.

CANADÀ:

- Casal Català de Vancouver - Burnaby, BC
- Casal dels Països Catalans de Toronto - Toronto, ON

COSTA RICA:

- Casal Català de Costa Rica - San José.

CUBA:

- Societat de Beneficència de Naturals i Descendents de Catalunya - La Habana.

EL SALVADOR:

- Casal Català d'El Salvador - El Salvador.

EQUADOR:

- Casal Català de Quito - Quito
- Casal Català de Guayaquil
- Casal Català "Jorge Butinà" - Cuenca.

FRANÇA:

- Cercle Català de Marsella - Marseille.
- Casal Català de Tolosa de Llenguadoc - Toulouse.
- Casal de Catalunya de París - París.
- Centre Cultural Català de Perpinyà - Casal Jaume I - Perpinyà.
- Casal Català de Grenoble - Grenoble.
- Centre Català d'Occitània - Samazan.
- Casal Català de Nantes "Tirant lo Blanc" - Nantes.

ITÀLIA:

- Associació Catalans a Roma - Roma.

JAPÓ:

- Centre Català de Kansai - Osaka.
- Casal Català Tokyo - Tòquio

LUXEMBURG:

- Centre Català de Luxemburg - Luxemburg.

MÈXIC:

- Orfeó Català de Mèxic, A.C. México D.F.
- Casal Català de la Península del Yucatán - Mèrida, YU.

PARAGUAI:

- Centre Català d'Asunción - Asunción.

SUÈCIA:

- Les Quatre Barres d'Estocolm - Stockhom.

SUÏSSA:

- Centre Català de Lausana - Lausanne.
- Casal Català de Zurich - Zurich.
- Centre Català de Basilea - Birsfelden.

URUGUAI:

- Casal Català de Montevideo - Montevideo.

VENEÇUELA:

- Centre Català de Caracas - Caracas.

XILE:

- Centre Català de Santiago de Xile - Santiago de Xile.

CARTULARI

ANY XXXIII - SEMESTRAL
NÚMERO 43 (segona època)

INSTITUT D'ESTUDIS HISTÒRICS MEDIIEVALS DE CATALUNYA

Edita: Institut d'Estudis Històrics
Medievals de Catalunya

Jaume Bertomeu
Editor

Lluïsa Goberna
Directora

Jordi Sotorra
Consell de Redacció

Manel Esteban
Consell de Redacció

Aquest CARTULARI és el portaveu de l'Institut, de publicació semestral. És una entitat convenientment legalitzada i domiciliada al Cap i Casal de Catalunya, i que té per finalitat aplegar als afeccionats a la història medieval de Catalunya i altres activitats del nostre País.

EDITORIAL

Teníem l'esperança que en aquesta tardor-hivern ja poguéssim respirar tranquils i que el virus estigués fora de les nostres vides, però malauradament no ha estat així. Perquè, encara que teníem aquesta esperança, en el fons tots sabíem que aquesta situació seria més llarga del que desitjàvem.

Ens hem hagut de reprogramar, mental, físicament i sobretot emocionalment, però com tot ha de fer el seu cicle, això també passarà i podrem deixar aquest malson enrere.

Tot s'ha, diguem, desbaratat, els projectes de sortides, visites, conferències, tot ha quedat en l'aire. I com veureu en aquest Cartulari és la primera vegada que no queda reflectida cap visita o sortida cultural de l'Institut. Recordeu que l'última que vam poder fer va ser la del mes de març d'aquest mateix any, en què vam visitar la Casa Vicens. Després ja estat impossible fer-ne cap més.

Però la qualitat de la revista no s'ha vist minvada, ni per la presentació ni per l'interès dels articles publicats, que segueixen estant en primera línia. Els nostres redactors fan que la nostra revista segueixi endavant i ben activa.

Aquesta és una etapa complicada, difícil, i que a moltes persones, podríem dir a quasi tothom, ens ha trencat la rutina a la qual estàvem acostumats, els nostres hàbits, les il·lusions... La mort també malauradament ha estat massa present i totes aquestes experiències en què ens manca la llibertat a la qual estàvem acostumats costen molt de pair i adequar-nos a la nova situació no sempre és fàcil.

Però com hem dit al principi, ens queda l'esperança de pensar que aquest virus maleït desapareixerà per fi i tornarem a poder refer les nostres activitats tant personals com dins de l'Institut, tornant a trobar-nos en propers actes i trobades culturals.

Lluïsa Goberna

Redactors

Col·laboradors:

Carles Aparicio
Elvira Bertomeu
Bartomeu Bioque
Ramon Canyelles
Laura Egea
Armand Estesó
Toni Font
Maribel Gallèn
Àngel Gordon
Glòria Jara
Jaume Martell
Eliseu Massana
Robert Porta
Nati Regàs
Maruchi Ripoll
Judit Sogas
Joana Tarín
Manel Tosca

Maquetació i Disseny

Lluïsa Goberna

Corrector:

Joan Anton Font

Webmaster:

David Ballesteros

Redacció i

Administració:

Casanova, 43,
Esc. Dret. Entl. 3r.
08011 BARCELONA
Tel. 93 325 77 91

E-mail:

institut@cartulari.cat
estament@cartulari.cat
www.cartulari.cat

Capçalera:

Copy-Art-Institut.

Impressió:

Copyluz

Dipòsit Legal:

B-51863-01

Els articles signats són de la sola responsabilitat de l'autor i l'equip del Cartulari no necessàriament ha d'estar d'acord amb el contingut dels mateixos.

SUMARI

Portada. Cançoner de la comtessa de Dia.....	1
Casals Catalans. D'arreu del món.....	2
Editorial. Redacció i administració.....	3
Ressenya d'activitats	5
Sopar d'Estiu. Presentació Cartulari 42.....	6
Racons de Barcelona	48
Poema Nadalenc	50

Foto contraportada: La masia del Jardí Botànic Històric

La Senyera	8
-------------------------	----------

Si la nostra comunitat necessitava un nom, va necessitar també aviat un símbol representatiu, i això, des de la primera croada, vol dir un pendó, un senyal, una senyera, una bandera, que esdevindrà quelcom més que un símbol identitari.

Sant Raimon de Penyafort. El gran Jurista i Inquisidor.....	14
---	-----------

Sant Raimon de Penyafort, Sant, Dominic, Confessor, Advocat, és un dels personatges catalans més important de la història. Nascut al segle XII, concretament l'any 1175 a Santa Margarida i els Monjos (comarca de l'Alt Penedès), en el si...

Renat I el Bó, rei de Catalunya	18
--	-----------

Coses que em passen per ser un modest observador de la història i no pas un erudit: Alguns textos afegeixen una dificultat en anomenar el personatge amb un sol dels seus títols nobiliaris i quan en té molts pot induir la seva lectura a error de...

La Noblesa a Catalunya	26
-------------------------------------	-----------

“La noblesa per l'origen pot ésser de sang o de privilegi; pel rang social, alta o baixa; per la situació geogràfica, rural o urbana; per la durada, hereditària o personal; i per la qualitat del grau nobiliari, titulada o no titulada.”

Símbols exorcitzadors en l'arquitectura rural de la Vall d'Aro	32
---	-----------

A Catalunya, en els segles X i XI es va iniciar el costum de pintar o gravar signes i grafismes en determinades zones de les cases rurals. Aquests signes o monogrames epigràfics tenien una finalitat apotropaica, és a dir,...

Trobairitz occitanes, les dones oblidades	40
--	-----------

Per parlar i poder valorar la valentia i caràcter d'aquestes dones denominades trobairitz o trobadores ens hem de situar en el context històric de l'època medieval, en els segles XII i XIII. En un món dominat pels homes...

Pepa Colomer realitza el seu somni de volar	44
--	-----------

Històricament, el món, ha estat dominat per la voluntat dels homes i en aquest context las dones no ho han tingut gens fàcil. Tot i les dificultats per accedir a les fonts del coneixement de forma apassionada,...

RESSENYA D'ACTIVITATS

23 de juliol de 2020

Es va celebrar el Sopar d'Estiu i presentació del **CARTULARI** número 42. L'esdeveniment va tenir lloc al **Restaurant Asador del Mar** de Barcelona.

A causa de l'estat d'alarma per la COVID-19 que ens està afectant encara aquesta tardor-hivern, ens veiem en l'obligació, molt a pesar nostre, d'anul·lar totes les activitats, conferències, visites i sortides culturals que l'Institut tenia programades per aquest segon semestre de 2020.

**L'Institut i l'equip
del CARTULARI**

**us desitgem
BONES FESTES!**

i un 2021 ple de SALUT!

Per Lluïsa Goberna

Aquest any 2020 ha estat tot molt complicat a causa de la pandèmia i el sopar que l'Institut celebra normalment a últims de juny per presentar el Cartulari va haver de ser posposat i finalment es va celebrar el 23 de juliol.

Tampoc aquesta data va ser fàcil, ja que en aparèixer diversos rebrots, les normatives de les autoritats sanitàries van reduir bastant els actes socials.

Vam tenir dubtes de fer l'acte aleshores o posposar-lo novament al setembre. Però finalment vam decidir

tirar-lo endavant i així no allargar més la presentació del Cartulari, que l'Institut ja havia editat al juny.

Com és lògic, tenint en compte les dates i per causa de la COVID, l'assistència fou minsa, però va ser a pesar de tot un sopar amb molt bon ambient i creiem que va ser una bona decisió per al bon funcionament de l'Institut, ja que la perspectiva futura tampoc estava massa clara.

Després d'un excel·lent àpat al restaurant Asador del Mar, en un ambient força agradable, va haver-hi un breu parlament tot explicant la situació amb la qual

SOPAR D'ESTIU

PRESENTACIÓ CARTULARI 42

23 de juliol de 2020

Especial COVID-19

havíem de conviure i seguidament es va lliurar el Cartulari als assistents.

Com a conseqüència de les condicions especials de prevenció, en aquesta ocasió no va haver-hi el tradicional sorteig de regals. Però com el 23 d'abril, com tots sabeu, no es va poder celebrar Sant Jordi pel fet d'estar confinats i en plena crisi de la pandèmia, es va traslladar a aquest dia 23 de juliol, això sí, amb moltes prevencions i molt limitat. **Per aquest motiu, per recordar la nostra Diada, l'Institut va obsequiar amb el llibre "Cathelonia" i una rosa blanca, que es va sorte-**

jar entre els assistents.

El president va alçar la copa per fer un brindis tot demanant que el proper acte es pugui fer amb més "normalitat".

Va ser una trobada d'amistat i camaraderia, única per les difícils circumstàncies, i estem molt agraïts a tots els que hi van participar pel seu suport en compartir aquest sopar, que en aquesta ocasió va ser molt especial i alhora històric, en què quedà reflectit l'ús de les mascaretes com a testimoni. ©

LA SENYERA

Per Carles Aparicio
Comanador de la Domus
Templi Barcinonensis

**“Si no puc tornar a veure-us,
Catalunya i Aragó,
est testament us envio
escrit amb sang de mon cor;
graveu-lo en totes mes torres,
brodeu-lo en tots mos penons
i porteu les quatre barres
a les quatre parts del món.”**

Atribuït a Guifré “el Pelós”
per Mn. Jacint Verdager

Si la nostra comunitat necessitava un nom, va necessitar també aviat un símbol representatiu, i això, des de la primera croada, vol dir un pendó, un senyal, una senyera, una bandera, que esdevindrà quelcom més que un símbol identitari.

Els símbols són un signe visible, una representació material que el poble ha destil·lat a còpia d’anys o que d’alguna forma ha escollit per a concretar i identificar què és Catalunya i quins són els elements que ens diferencien als ulls dels qui no són catalans.

És prou coneguda la llegenda que fa remuntar l’origen de la bandera catalana al temps de Guifré I de Barcelona “el Pelós” (*Prada, 878 -† Barcelona, 11/8/897), però també és sabut que es tracta segurament només d’una llegenda, recollida per l’historiador Pere Antoni Beuter (*València, 1490 -†1554) l’any 1551.

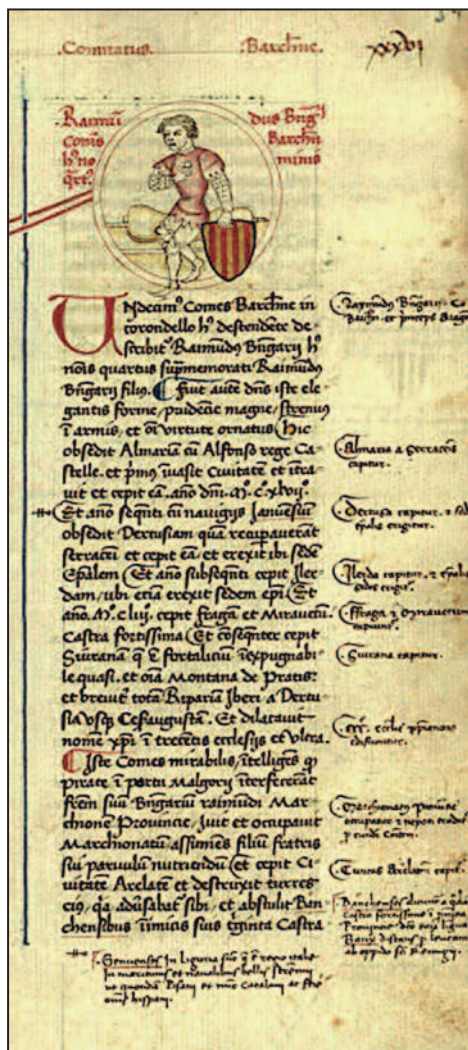
El senyal de les quatre barres apareix per primer cop damunt l’escut de Ramon Berenguer IV de Barcelona (*Rodés, 1114 -†Lo Borg Sant Dalmatz, 7/8/1162) en un segell seu del 2 de setembre de l’any 1150, sobre un document provençal. Pocs anys més tard, el 1157, apareix en

un segell del mateix comte, sobre un document català. Es tracta, com s’esdevé sempre en aquell temps, d’un senyal del llinatge i és possible que ja l’hagués adoptat Ramon Berenguer III “el Gran” (*Rodés, 11/-11/1082 -†Barcelona, 1131).

No obstant, el color no apareix naturalment en els segells de cera ni en els relleus de pedra, però tot fa suposar que des del primer moment la bandera catalana, coneguda com

Segell de cera de Ramon Berenguer IV

Escut d’armes de Ramon Berenguer IV, que es pot veure al segell de cera

Senyera, tenia ja el fons groc i quatre barres horitzontals vermelles, anomenades tècnicament “faixes”, o heràldicament: en camp d’or quatre pals de gules. Això, sens dub-

Genealogies dels comtes de Barcelona (Ramon Berenguer IV)

Usatici Barchinonae (Usatges de Barcelona) realitzat el 1173

te, ho evidencia el fet que la bandera de Carlemany (*prop de Lieja, 2/4/742 - †Aquisgrà, 28/1/814) ja era l'oriflamma i per les cintes que penjaven dels segells dels documents reials.

Tot i que la prova més concloent són les tombes i sarcòfags de la comtessa Ermessenda de Carcassona (*Carcassona, 972-977?, †Sant Quirze de Besora, 1/3/1058) i del seu besnét, el comte de Barcelona, Girona, Osona, Carcassona i Rasès, Ramon Berenguer II "Cap d'Estopes" (*1053 - †Sant Feliu de Buixalleu, 5/12/1082), a la catedral de Girona.

Els dos sarcòfags romànics originals de pedra tenen com a única decoració exterior una successió de 17 tires verticals d'uns 5 cm., alternativament vermelles i daurades. Posteriorment, els sarcòfags gòtics, que daten de 1385, incorporen ja les armes de Catalunya en els seus escuts heràldics (tres barres en el de la comtessa i ja quatre barres a la del comte).

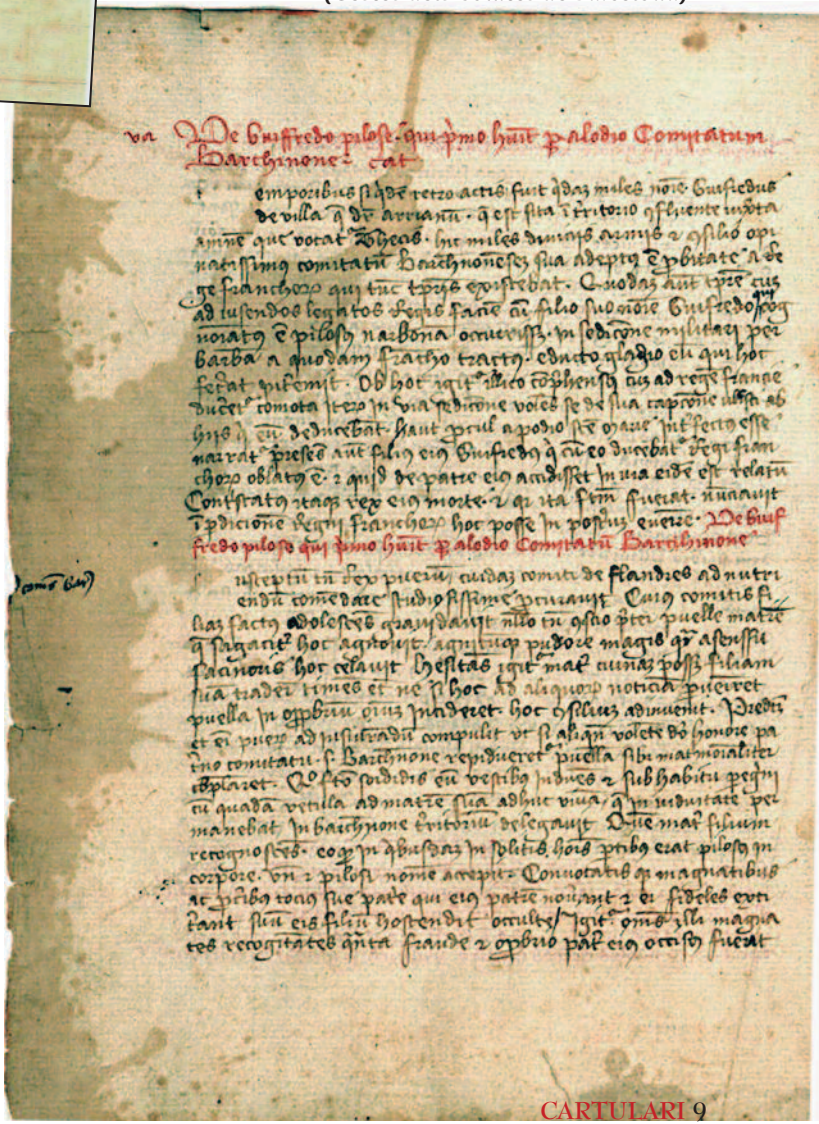
Tot això fa pensar que abans que aparegués l'heràldica a Europa l'any 1141, i abans de la unió del comtat amb el regne d'Aragó, ja existia la Senyera, que esdevé una de les banderes més antigues i il·lustres d'Europa.

El país se l'aniria fent seva, i s'acabaria convertint en la bandera nacional de Catalunya, la qual seria portada a tot arreu on els catalans van exercir la seva influència.

S'ignora el seu origen i la seva significació. És possible que tingui alguna relació amb el conopeu papal d'iguals colors i de disposició anàloga. No és de creure que els pontífexs el prenguessin dels nostres sobirans, com pretén una llegenda referida a Pere "el Catòlic", però que no apareix més que en la versió definitiva dels "Gesta Comitum Barcinonensium", que en aquella part deuen ésser escrits en 1268 - 1270. Si el conopeu hagués existit ja dins la primera meitat del segle XII es podria pensar que, contràriament, haurien estat Ramon Berenguer III o Ramon Berenguer IV els qui haurien adoptat el senyal pontifici en ocasió d'alguna de les oportunitats en què emprengueren empreses que tingueren caràcter de croada (1114, 1116, 1147).

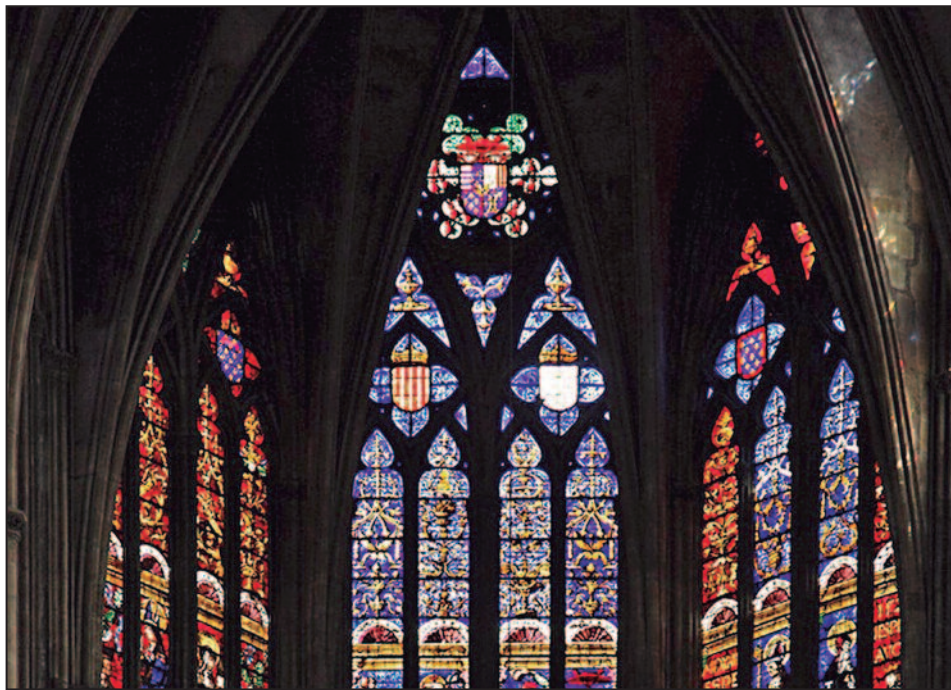
A partir de l'època de Jaume I "el Conqueridor" (*Montpeller, 22/2/1208 - †Alzira, 27/7/1276) la Senyera se la conegué com a "bandera reial" o "senyal reial", ja que aquest monarca va ser el primer que va encunyar moneda amb les armes de

Gesta Comitum Barcinonensium (Gestes dels Comtes de Barcelona)

Armes de Jaume I

Vitrall de la catedral de Saint Étienne- Metz amb les quatre barres

La majestuosa catedral gòtica de Saint-Étienne, a la localitat de Metz, capital de la Lorena a França, que data de 1220, compta amb la major superfície de vidrieres gòtiques del món. **Entre elles es pot trobar la nostra ensenya amb les quatre barres en un dels vitralls situats darrere l'altar.**

L'ensenya catalana, la primera de les quals, i feta a Catalunya, va ser un diner de billó (moneda de coure amb un 15,5% de plata).

Però aquesta no és l'única referència arquitectònica que acredita l'antiguitat de la Senyera.

És de destacar, i cal ressenyar, la presència de la nostra ensenya a la façana de l'Ajuntament d'Ulm de l'estat de Baden-Württemberg, a Alemanya. Es tracta d'un edifici gòtic que data de 1357, i en la seva façana es pot veure a la part superior els escuts de les diferents regions d'Europa amb què la mil·lenària ciutat comerciava, i entre ells, l'escut català.

Emblema de Catedralia en el Triumphzug Kaiser Maximilians de 1513

Ajuntament d'Ulm, amb l'escut de Catalonia amb les quatre barres

Detall del mapa d'Abraham Ortelius

Fins i tot, la reina consort de la corona d'Aragó, Maria de Luna (*Pedrola, 1357 - †Vila-real, 20/12/1406) en un document de 1396 esmenta el color de la nostra entitat nacional, quan diu: "Armes del comtat de Barcelona, ço és, barres grogues e vermelles".

És més, posteriorment, en el mateix pendó dels Reis Catòlics, destaca significativament la nostra ensenya.

La catalanitat de l'actual bandera espanyola i de molts escuts d'armes de les diferents unitats del exèrcit espanyol, quant a possibilitats històriques, quant a disseny i quant a colors, és inqüestionable.

El més antic escut d'armes de l'exèrcit que s'ha pogut trobar i que incorpora les quatre barres és el del Regimiento de Cazadores de Montaña Tercio Viejo de Sicilia núm. 67, creat en 1535 i de sobrenom El Valeroso.

Una mapa del geògraf i cartògraf flamenc del segle XVI, Abraham Ortelius, conegut com el Ptolemeu del segle XVI (*Anvers, 14/4/1527 - †Anvers, 28/6/1598) ja plas-mava en la nau Victòria de Fernão de Magalhães (*Sabrosa, 3/2/1480 - †Mactan, 27/4/1521) els colors i barres de la senyera catalana en els seus laterals.

I posteriorment, la nau Victòria es veu representada amb la bandera catalana quadribarrada en un mapa de les Filipines, de gran precisió cartogràfica, que va fer el pare jesuïta Pedro Murillo Velarde (*Laujar de Andarax, 6/8/1696 - †El Puerto de Santa María, 30/11/1753). Publicat a Manila al 1734 amb el títol de "Carta Hydrographica y Chrographica de las Islas Filipinas" està exposat al Museu Etnològic de Barcelona.

L'actual bandera d'Espanya va veure la seva primera aparició com a pavelló naval de guerra en 1785, posteriorment com a bandera militar de guerra espanyola y per últim com a bandera de la Espanya franquista.

En 1918, el militant nacionalista català, director de la revista La Tralla i fundador del Comitè pro Catalunya, Vicenç Albert Ballester i Camps (* Barcelona, 18/9/1872

"Carta Hydrographica y Chrographica de las Islas Filipinas"

Acte al Fossar de les Moreres l'11 de setembre de 1915

- †Masnou, 15/8/1938) inspirat en la bandera de la insurrecció cubana enarborada per Narciso López en la presa de Cárdenas el 19 de maig de 1850, va redissenyar la Senyera, que coneguda com l'Estelada, simbolitzava i segueix simbolitzant l'independentisme català.

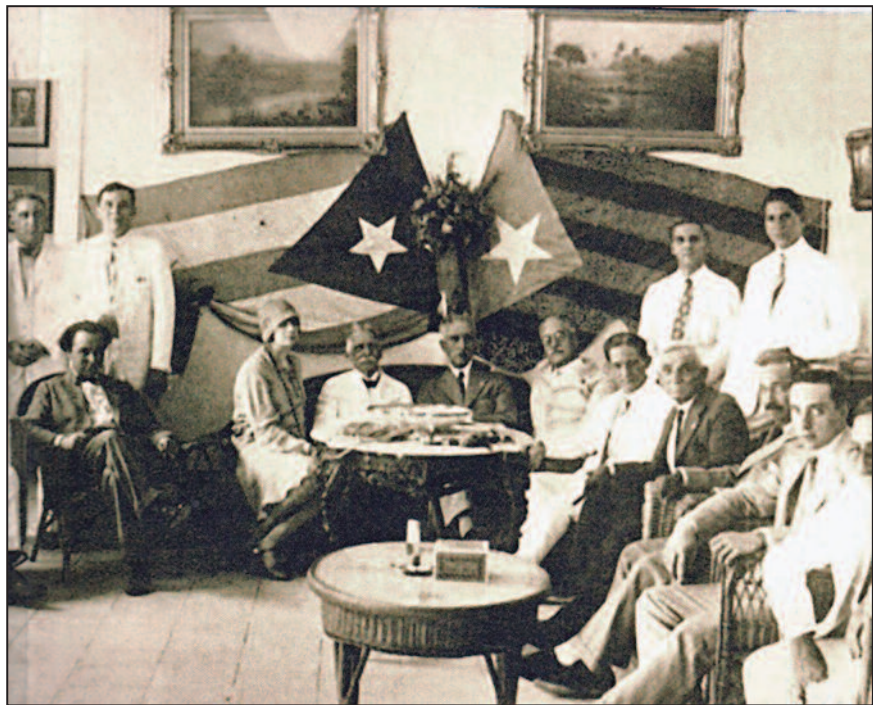
La Mancomunitat de Catalunya va fer servir la Senyera com a emblema oficial a principis del s. XX, però la dictadura de II marquès d'Estella i VII de Sobremonte, Miguel Primo de Rivera Orbaneja (*Jerez de la Fron-

tera, 8/1/1870 - †París, 16/3/1930) a partir del 15 de setembre de 1923, il·legalitzà la Senyera i va ser perseguida la seva exhibició fins al 28 de gener de 1930.

L'Estelada va ser declarada bandera oficial de la República Catalana Independent, que es recollia en la Constitució Provisional de la República Catalana de l'Havana el 2 d'octubre de 1928, impulsada per Francesc Macià i Llussà (*Vilanova i la Geltrú, 1859 - †Barcelona, 25/12/1933), futur president de la Generalitat aquell any. No obstant això, l'Estatut d'Autonomia republicà de 1932 no va recollir la simbologia de Catalunya, però sí l'Estatut Interior de Catalunya de 1933, i aquesta va ser la Senyera i no l'Estelada. Malaurada-

Assemblea Constituent del Separatisme Català el 2 d'octubre de 1928

ment la dictadura del general Francisco Franco Bahamonde (*Ferrol, 4/12/1892 - †Madrid, 20/11/1975), que arribà al poder després de rebel·lar-se contra el legítim govern i provocar la Guerra Civil, en va tornar a prohibir l'ús a partir del 1938.

Durant la dècada de 1970, en plena dictadura, apareix l'Estelada vermella promoguda pel Partit Socialista d'Alliberament Nacional, que es relacionava amb un estat independent socialista.

Derogada la llei feixista que prohibia tota simbologia catalana, i restablerta la Generalitat de Catalunya el 18 de desembre de 1979, el nou Estatut d'Autonomia de Catalunya restablí l'oficialitat de la Senyera com a bandera de Catalunya, que fou confirmada pel l'Estatut del 19 de juliol de 2006.

Això no obstant, l'Estelada s'ha convertit en la bandera reivindicativa del dret a l'autodeterminació de la nació catalana i és present en totes i cadascuna de les manifestacions que es fan, fins i tot a l'estranger.©

Una de tantes manifestacions

SANT RAIMON DE PENYAFORT

EL GRAN JURISTA I INQUISIDOR

Per **Germà Gordó i Aubarell**
Ex-Conseller de Justícia
Soci-Director
d'Axis Legal Advocats

Sant Raimon de Penyafort, Sant, Dominic, Confessor, Advocat, és un dels personatges catalans més important de la història.

Castell de Penyafort a
Santa Margarida i Els Monjos

*Sant Raimon de Penyafort. Quadre de Tommaso Dolabella (1627).
Col·lecció Església Dominicana. Cracòvia*

Nascut al segle XII, concretament l'any 1175 a Santa Margarida i els Monjos (comarca de l'Alt Penedès), en el si d'una família de nobles, va morir a Barcelona l'any 1275.

Sens dubte ha estat un dels intel·lectuals catalans més potents de tots els temps i, probablement, un dels més importants a nivell mundial durant el segle XIII.

Aquest Sant, que al 29 anys era un clergue i escriptor de la Catedral de Barcelona, acabà sent Doctor en Teologia Escolàstica, amic del gran rei català, Jaume I el Conqueridor i confessor del Papa Gregori IX.

El fet de ser amic del rei de la principal potència del Mediterrani i del món conegut en aquell moment, i home de confiança i confessor del Sant Pare (L'Església Catòlica era l'altra gran potència del moment), el va convertir en un dels homes més influents d'Europa, però ell mai va abusar d'aquesta posició, al revés sempre tingué una actitud de ser-

vei molt pronunciada a l'Església i als homes i dones, cosa que el portà a la Santedat.

Però, per què el podem considerar un dels intel·lectuals catalans més importants de tots els temps i un dels intel·lectuals, a nivell mundial més importants del segle XIII?

Doncs sol cal veure la seva obra, i sols cito les més importants:

- . **Summa Iuris Canonici, 1221.**
- . **Dubitalia cum responsionibus ad quaedam ad Pontificem, 1230.**
- . **Decretals de Gregori IX, 1234.**
- . **Constitucions de l'Orde dels Dominics, 1240.**

Però és sobretot, la tercera, la gran obra de Sant Raimon de Penyafort; **doncs les Decretals de 1234 són l'autèntic Codi Canònic de l'Església durant quasi 800 anys.** Aquesta durada és de rècord per a

Decretals de Gregori IX. Biblioteca Medicea Laurenziana. Flòrença

una norma legislativa, però, a més a més, hem de tenir en compte que el **Codi Canònic**, al costat del **Dret Romà** i dels **Usos i Costums** han estat la columna vertebral del Dret durant més d'un mil·lenni.

És aquesta magna obra, encara més longeva que l'autor que va viure 100 anys, la que va portar el Sant Doctor, Confessor i Inquisidor al Patronatge dels Advocats. Encara avui, tots els col·legis d'advocats, homenatgem el Sant Patró durant el mes de gener, la Diada de Sant Raimon de Penyafort és un dia de Festa Grossa per a nosaltres els advocats.

Però aquest fill de Pere Ramon de Penyafort, Senyor del Castell de Pen-

Gran creu distingida de l'Orde de Sant Raimon de Penyafort

todocoleccion

yafort, no sols va ser un gran Doctor en Teologia, magnífic professor universitari, Confessor del Sant Pare Gregori IX, General de l'Orde Dominica (*elegit el 1239 a París com a tal*), Jurista de referència a nivell mundial, amic i Assessor del Rei Jaume I, també fou Inquisidor, de fet va ser qui va introduir la Inquisició a Catalunya i al Regne d'Aragó, una Institució molt controvertida i de fama més aviat dubtosa.

I exercí com a Inquisidor; però aquest Sant poliglota (parlava català, llatí, grec, àrab, hebreu, francès, italià i castellà), no va tenir mala fama com a Inquisidor, al revés se'l considera que fou un home just i honest en el desenvolupament de la seva tasca com a Inquisidor.

Arca del sepulcre de Sant Raimon a la Catedral de Barcelona, antic sepulcre procedent del convent de Santa Caterina, avui sobre l'altar de la capella (s. XIV)

Heus aquí un petit tast de qui fou Sant Raimon de Penyafort, un dels nostres homes més universals, més influents en la història medieval, en la història del Dret i en la història de la Teologia, però que, en canvi, és un desconegut entre els catalans, amb excepció dels advocats, els feligresos de la Parròquia de Sant Raimon de Penyafort de Barcelona, i uns quants centenars de catalans més que han tingut la sort de conèixer aquest Sant Patró. ©

Escultura jaçent de Sant Raimon al seu sepulcre

RENAT I EL BO, REI DE CATALUNYA

Per Manel Tosca
Clavari dels Homes de Paratge

PRESENTACIÓ

Coses que em passen per ser un modest observador de la història i no pas un erudit:

Alguns textos afegeixen una dificultat en anomenar el personatge amb un sol dels seus títols nobiliaris i quan en té molts pot induir la seva lectura a error de persona i temps. En el cas que ens ocupa, a més, tenim referents internacionals on l'ordinal del personatge pot variar segons sigui de diferent nació. Exemple: el carrer de Pere IV de la ciutat de Barcelona es dedica a Pere IV el conestable de Portugal? O a Pere III el cerimoniós, dit també el del punyilet, rei de Catalunya i Aragó, que per l'ordre aragonès era Pere IV d'Aragó i per l'ordre català era Pere III. Per què posar-li l'ordinal d'Aragó i no el de Catalunya? o l'altre opció podria ser dedicar-lo al pseudònim de l'escriptor, cosa que dubto. De carrer, a nom de Pere III a Barcelona no en conec pas cap. Aquí necessito l'ajut d'un responsable municipal del nomenclàtor, perquè si faig cas a Federico Bravo Morata seria el Pere IV d'Aragó raonat amb algun embolic més, àdhuc li diu Pedro el cruel i, per tant, Pere III de Catalunya. Qui sí l'esmenta com "Pere IV", entre cometes, referint-se al conestable de Portugal, és el polít historiador Josep Fontana en el seu llibre referenciat en la pàg. 112, però entre cometes com dic. A Saragossa tenen el carrer "Pedro IV el ceremonioso", per acabar-ho d'embolicar. Altre dilema és discernir entre dir rei de Catalunya o dir rei dels catalans, però aquest és tema per a un altre treball. Naturalment tots creiem que està dedicat al cerimoniós d'aquí i IV d'Aragó.

En el present article se m'han escapat, voluntàriament, fer algunes referències circumdants i a l'actualitat per obligar-me a entendre els fets i alleugerir-ne la lectura. Renat I està envoltat d'altres fets imprescindibles d'esmentar per veure els "nous colors" que

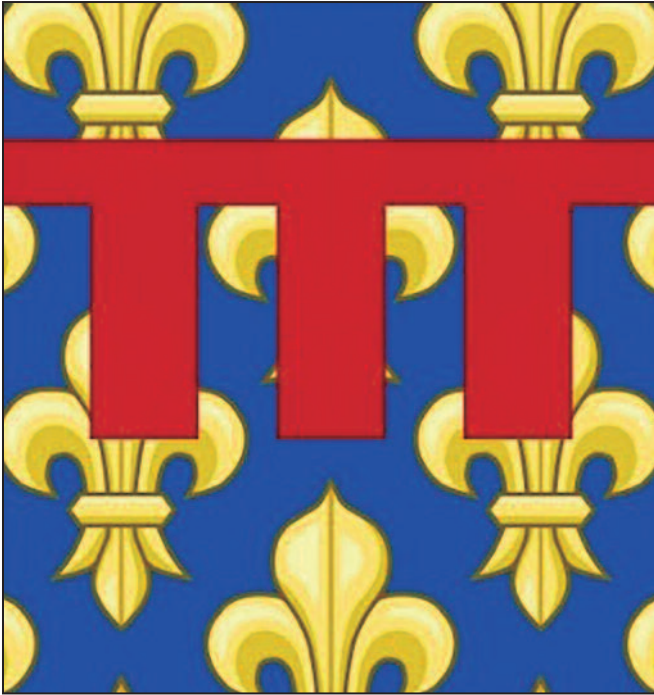
Gravat sobre un retrat original del rei Renat I.
Bibliothèque nationale de France

s'albiren del Renaixement. I mentre aquesta història passava aquí entre 10 anys de guerra a perdre, en Leonardo da Vinci inventava avions.

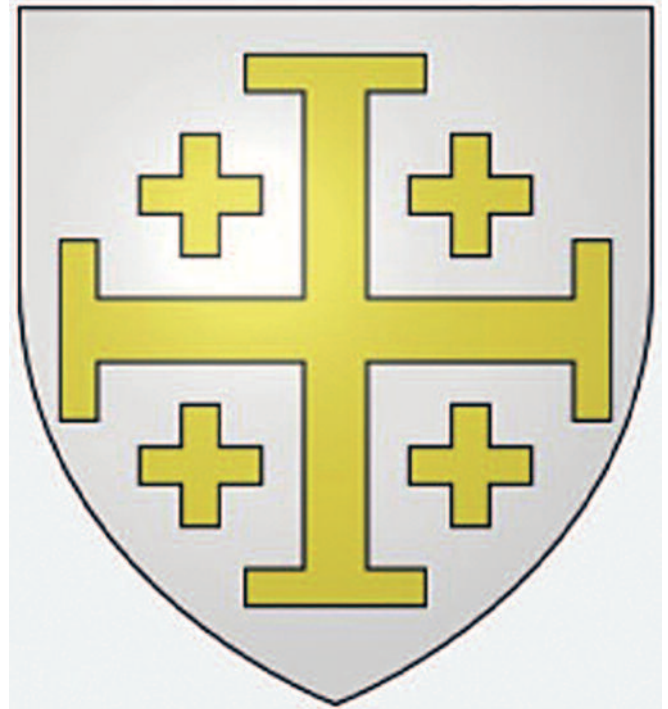
NOMENCLÀTOR

Actors:

Actor Principal: -Renat I de Provença dit el Bo, en occità lo rei Rainier lo bòn. En francès René d'Anjou le bon roi. Reinier I de Provença. Reiner d'Anjou. Denominat en ocasions. (Angers 1409 – Ais de Provença 1480) fou al 1466 rei de Catalunya per oferiment de la Generalitat de Catalunya, en lluita contra Joan II iniciada al 1462 i anomenada Guerra Civil Catalana. Guerra que durà deu anys. El regnat de Renat I va ésser no presencial, ja que mai va venir a Catalunya i en el seu lloc envià al fill Joan II de Lorena, que el regentà fins el 16 de desembre de 1470 quan va morir.

Armes d'Anjou

Escut d'armes del Regne de Jerusalem

El reemplaçà llavors el seu fill bastard Joan d'Anjou o sia nét de Renat I i prorrogat fins a 24 d'octubre de 1472 fou comte de Barcelona. Aquest rei va inventar-se el teletreball sense Internet i els fills li portaven els assumptes de Catalunya i la guerra contra Joan II. Tenia molta feina a França amb tants de títols, i la volia fer bé. Era pintor, músic, poeta, poliglota- sabia 5 idiomes- cronista, li agradaven els animals (*Il fait aménager, en Anjou et en Provence, des lieux de promenades et des jardins fleuris où vivent des paons ainsi que des enclos pour biches et des ménageries où le peuple peut venir découvrir des lions et des léopards.*), rehabilitava castells i era un teòleg erudit. Va intercedir i apanyà matrimonis entre França i Anglaterra fent política de pau dins la guerra dels cent anys. Una altra bona acció com a relator en la mesa de negociació agafant la figura d'home bo franco-anglesa.

Títols d'en Renat I: Comte de Provença i duc d' Anjou 1430-1480 i de Lorena 1431-1453, rei de Nàpols 1435-1480 de facto, comte de Guisa 1419-1424, rei de Catalunya 1466-1472 i rei de Jerusalem honorífic, tal com el té també ara el Felip VI d'Espanya.

Avis: Joan I el Caçador o amant de la Gentilesa i de la segona esposa, Violant de Bar d'on li ve la nissaga. Una seva filla, Violant d'Aragó, fou mare de Renat I (veure Cartulari n.º 18).

Pares: Lluís II de Provença i Violant d'Aragó.

Matrimonis: 1r. Isabel de Lorena, casats

a Nancy, i que morí als 53 anys, 2n. Joana de Laval sense fills.

Descendència: Joan II de Lorena, Carles d'Anjou, René d'Anjou, Margarida d'Anjou que fou Reina d'An-

Retrat d'Isabel de Lorena

glattera, Violant d'Anjou, Nicolau d'Anjou, Lluís d'Anjou.

Combats: 1431 va perdre la batalla pel ducat de Lorena contra Antoni de Vaudémont ajudat pel partit borgonyó i va caure pres.

1438 – 1441 assetjat i assaltat a Nàpols i conquerit pel rei Alfons IV el magnànim, que li foradà les muralles amb galeries subterrànies, hagué de retornar a França.

Presó: 1431 Empresonat a la cort del duc Felip III de Borgonya.

1434 Confirmat per l'emperador Segimon I de Luxemburg del Sacre Imperi Romanogermànic, tornà a estar empresonat pel duc.

1435 Titular ja com a comte de Provença i duc de Lorena, és nomenat hereu de Nàpols per Joana II, que no pot accedir a posseir-lo en estar empresonat. Coses de tribunals medievals.

Alliberat el 1438 pagant un fort rescate. Coses de tribunals medievals, també.

Testament: tot passà a la corona francesa, el Rosselló i la Cerdanya ja en vida anteriorment annexionats i La Lorena i Bar al seu gendre Ferri II casat amb Violant d'Anjou i posteriorment a Renat II, nét de Renat I. La seva vídua Joana conservà l'usdefruit. I també era tinguda per una bona dona.

Biografia francesa: Està ben tractat com a governant al regenerar l'administració, i al llegar els seus dominis al rei francès suposem que se li referma

A França és prou important com per dedicar-li un segell postal

l'apel·latiu de bo. A més al dedicar-se a les lletres el feia més bo i delicat que els altres senyors de la guerra.

A molts reis i comtes francs de l'època els denominaven el bo, potser el nostre Renat I no era tan extraordinàriament bo, això sí, feia unes extraordinàries grans justes i refinades festes culturals amb recitals

poètics i musicals, tot en entorns arquitectònics restaurats i ben embellits amb ornaments de bon gust, cal suposar que alguns foren pintats per ell. A poblacions franceses, com París, Marsella, Nancy, li han dedicat noms de carrers. No en té cap a Catalunya.

Biografia a Catalunya:

Malgrat que en parlen molts historiadors, fan lògicament referències de llinatge i poca personal; sols referències franques, diuen en resum: un cop rellevat dels seus càrrecs com a titular de noblesa deixa de fer política i es dedica a escriure obres en prosa moralistes i didàctiques. Autor de poesies i de novel·les en prosa i en vers. Els afers els portaven els fills i ell sols aportava la dignitat.

Obra literària: Important pel testimoni de fets i per la dedicació en descriure les bones maneres.

Le pas de Saumur o Livre des tournois. Actualment a la biblioteca de Sant Petersburg i en queden d'altres poques còpies originals manuscrites amb preciosos dibuixos acolorits on detalla les justes sumptuoses de cavallers i els seus protocols.

Le Cœur d'amour espris.

Llibre del cor d'amor enamorat. "Libro del corazón de amor prendido". També queden poques còpies manuscrites amb dibuixos bellament il·luminats potser per ell mateix. Va d'un poeta a qui Cupido li roba el cor mentre dorm i aquest viu unes experiències cavalleresques cercant la dama dels seus somnis. Escrit en prosa i vers. Ambdós es poden comprar actualment.

PERSONATGES I NOMS DE L'ÈPOCA

Galceran de Requesens. - (1400-1465) construï el "Sindicat dels Tres Estaments i Poble de Barcelona" home poderós d'ideari progressista de la Busca. Contrari a l'oligarquia i a la Generalitat, de tal manera que va canviar el govern amb un cop de geni, per no dir un cop d'estat, per un de la Busca i fou empresonat. Joan II el va bandejar. Substituint per Carles de Viana el desterraren a València on morí.

Príncep de Viana. - (1421-1461)

(Avui al 2020 Elionor és princesa de Viana) El 21

Llibre
dels Tornejos.
Obra redactada
per
Renat d'Anjou
el 1460.
Il·lustracions de
Barthelemy
d'Eyck

Vasallatge que
rep el rei
René d'Anjou
de Jean de
Sainte-Maure
per la seva
baronia de
La Haye-Joulain
(Maine-et-Loire),
situada al
ducat d'Anjou,
15 Febrer
de 1469.
Arxius Nacionals
París.

de juny de 1461, per la concòrdia de Vilafranca el van reconèixer com a primogènit i lloctinent perpetu de Catalunya i és l'estimat pel poble català com a primogènit fill del Rei Joan II amb a seva primera esposa Blanca I de Navarra. Era un home alt, atractiu i culte. Duraria fins el 23 de setembre de 1461, quan tenia 40 anys, quan morí per tuberculosi dita tisi, o per l'enverinament gradual promogut per la madrastra Juana Enríquez que així donava pas al seu altre fill carnal Ferran, dit després el Catòlic. Motiu n'hi havia, algun dia l'espectroscòpia forense ho esbrinarà. I així ho creia el poble català, que augmentà l'odi vers la monarquia Trastàmara. Conseqüències del Compromís de Casp.

Joan II de Lorena. - 1427-1470 Duc de Lorena, duc de Calàbria i príncep de Girona. Primer fill de Renat I prestigiós general va ser el seu primer regent a Catalunya. Casat amb Maria di Borbone-Clermont. 1428-1448. Enterrat a la catedral de Barcelona.

Joan d'Anjou, d'Aragó i de Calàbria. - Fill bastard de l'anterior, que després d'un petit interregne anomenat vicerègia, substituï poc temps el seu pare en Joan de Lorena quan aquest va morir.

Juan II de Castilla dels Trastàmara. - 1405-1454. Una altra guerra civil castellana, aquesta sí pel poder feudal. Juan II de Castilla i el condestable Álvaro de Luna contra els fills de Ferran d'Antequera. Guanyà a Olmedo el de Luna.

Juana Enríquez. - Segona esposa, castellana, d'en Joan II el sense fe.

Blanca de Navarra. - Primera esposa del Joan II sense fe i mare del príncep Carles de Viana.

Joan II el sense fe. - Dinastia Trastàmara. Línia del Compromís de Casp: Ferran I d'Antequera - Alfons IV el magnànim - Joan II sense fe - i ara venen els no Trastàmara entre parèntesi i que foren sols reis del Principat i no de tota la Corona Catalana-Aragonesa (Enric IV de Castella, Pere de Portugal i Reiner I de Provença) - Joan II sense fe - Ferran II el catòlic. L'anomenat el sense fe encara que li escauria més, dic jo "el Terminator" perquè se li morien molt aviat els seus contrincants. En una carta de la Generalitat dirigida al papa de Roma per demanar mediació l'esmenten com "més Neró que el mateix Neró". Mira si se l'estimaven.

Enric IV de Castella. - Dit l'impotent; fou demanat per la Generalitat per a la lluita contra Joan II, rei de Catalunya 1462-1464.

Pere de Portugal. - Dit el conestable. sol·licitat per substituir a l'anterior, rei de Catalunya 1464-1466. I aquest és l'agraciat amb el nom del carrer Pere IV a BCN? Penso que no.

Reiner de Provença, Renat I d'Anjou, figura important a l'època i últim recurs contra Joan II, rei de Ca-

Pont d'Angers. Per això en l'escut està representat un pont

talunya 1466-1472. (Aquests tres personatges anteriors els denomina Reis del Principat en Jordi Moners per evitar confusions) i els inclou entre el regnat de Joan II el sense fe com a Reis del Principat. Tots tres tenen vincles successoris per acceptar-los en el llinatge de la Corona i van aportar recursos militars, cosa que els feia necessaris essent una decisió pràctica malgrat no resultés finalment com desitjaven. El seu llinatge catalano-aragonès era: germà del duc Lluís de Calàbria, que s'havia presentat candidat al compromís de Casp.

Anjou. Vall de la Loire i el Maine, el seu afluent. Capital Angers, on passa el Maine. La dinastia d'Anjou fou enemiga secular de Catalunya pel domini del Mediterrani. I ves per on després vam haver de demanar-los un rei s.u.p, en Renat I.

Guerra Civil Catalana. - Difereix d'altres guerres per usar per primera vegada les armes de foc; sempre innovadors els catalans. Sembla denominada així per autors castellans quan en realitat i actualment es contempla més com una revolució contra l'absolutisme. A ningú se li ocorreria dir guerra civil francesa a la Revolució Francesa, oi?

Vicerègia. - Període entre la mort d'un rei i el jurament de l'altre.

Insaculació, era com una mena d'entre urna i bombo de la loteria. Contra el monopoli d'elegir els càrrecs per pressió de les oligarquies, ja Alfons el Magnànim va obligar, començant per Barcelona, que els noms dels consellers lliurement i voluntàriament aspirants fossin dipositats dins un sac i extrets pel mètode de la sort per ocupar els càrrecs públics. Res d'endolls posteriors; ara, pressions i endolls previs són de su-

posar, però hi havia el factor sort, i vist el que veiem potser millor la sort de tenir un diputat nou a un de professional que no compleixi amb el seu programa electoral.

Consell de Cent. - Ha tingut diverses maneres de constituir-se i diferent nombre de consellers. En el temps que ara ens ocupa va anar així: Els seus cent vint-i-vuit membres es repartien en trenta-dos membres per cada u dels quatre estaments de ciutadans, mercaders, artistes i menestrals- els càrrecs del cinc consellers que exercien el poder estaven reservats a la "gabella de la Biga", un grup de ciutadans honrats pertanyents a un petit nombre de famílies benestants, com sempre aïllats de les realitats i de la crisi.

INTERNACIONALITZACIÓ

La Generalitat de Barcelona, en aquell temps de quasi ciutats-estat, anava a fitxar reis de Catalunya per les proximitats de nissaga que li fessin d'aliat en contra de Joan II. Guerra que finí quan li van fer jurar la constitució.

No ens ha de sorprendre això d'anar al mercat estranger a buscar reis, amb excusa de parentius o herències, com és el cas dels Borbons amb Felip V i el no tan llunyà d'Amadeu de Savoia, etc.

Turisme:

Als catalans viatgers ens agrada trobar les quatre ba corres en façanes i gravats medievals en comtats del nord de França i d'Europa, en escuts o bé formant escuts més complexos que ens omplen de satisfacció quan els descobrim donant-nos la benvinguda als nostres ciutadans sempre fent d'ambaixadors cata-

CRONOLOGIA

Dates i dades:

1450 - Agramontesos partidaris de Joan II i beaumontesos partidaris del glamurós Carles de Viana el seu fill. Guanyà la guerra civil el pare el 1451.

1450 - La Busca (mercaders, artistes i menestrals) i la Biga (classes altes i conservadores).

1452 - Neix el 19 novembre el Sindicat dels Tres Estaments.

1453 - Revolució quan accedeix al govern de Barcelona la petita i mitjana burgesia.

1453 - Fi de la 1ª Guerra dels 100 anys.

1461 - 21 de juny, capitulació de Vilafranca del Penedès, on Joan II atorga la lloctinència perpètua de Catalunya a l'estimat pels catalans príncep de Viana.

1461 - 23 de desembre mor per tisi o assassinat Carles Príncep de Viana.

1462 - Revolta dels remences per abolir els mal usos (recaptació o remença abusiva feudal quasi esclavatge). Proposta d'una república a la italiana, però és desestimada.

1462 - Executats dirigents de la Busca. Es demana a Enric IV de Castella, dit l'impotent, que vingui com a rei en ajut de la Generalitat per lluitar contra Joan I i aporta 2500 cavallers. Qui el regentava a Catalunya era Juan de Beaumont.

1463 - Una sentència arbitral negociada per Juana Enríquez en favor de la Busca curiosament demostra que no era una guerra civil. Era una revolta política on es comença a mencionar la lluita per la terra; segons Jaume Sobrequés, un indici naixent del valor patriòtic de la defensa de la terra i no del seu valor material.

1463 - Pere el conestable comte de Barcelona, Pere IV de Barcelona, Pere V d'Aragó i III de València. Demanat per la Generalitat per seguir hostilitzant a Joan II.

1466 - Mort de Pere dit el Conestable de Portugal. O Pere V de Portugal, que era un home fluix, el succeï Renat I. Aquest Pere IV, entre cometes, de Catalunya.

1466 - Petició de la Generalitat a Renat I perquè sigui rei, que delega la presència física en el seu fill Joan de Lorena a qui nomena Príncep de Girona. El perquè del regal és que era fill de Violant d'Aragó. Filla de Joan I el caçador i de Violant de Bar. I el noi Joan de Lorena no era pas cap mal general.

1471 - Fi del regnat de Renat I per delegació al seu fill Joan de Lorena quan morí aquest. Renat I avisa que enviarà en Joan de Calàbria i d'Aragó, fill bastard de l'anterior.

1472 - Fi de la guerra dels remences. Plega Joan de Calàbria i d'Aragó el 24 d'octubre. Segueixen els mal usos. El rei Joan II jura respectar les constitucions de Catalunya en la Capitulació de Pedralbes. Joan de Calàbria és retornat a França.

lans. Com també passa a Sicília, Nàpols i tots els regnes conquerits amb l'expansió mediterrània de la corona o perllongats després per emperadors espanyols. No oblidem que l'escut de Viana té cinc de barres vermelles sobre camp d'or. Puc aventurar-me a pensar que en aquell principat navarrès ja es calculava amb les quatre barres de Catalunya més la cinquena que seria referent a Navarra si s'unien els regnes.

Una bona finalitat dels nostres compatriotes turistes, sempre amants de la cultura, és la de descobrir aquestes petges catalanes i ara, a més, podeu perseguir els manuscrits de l'obra d'en René que es troben a Sant Petersburg, França i Viena o si més no en modernes edicions facsímils, que de segur us seran més barates i més a l'abast.

MONARQUIA O REPÚBLICA

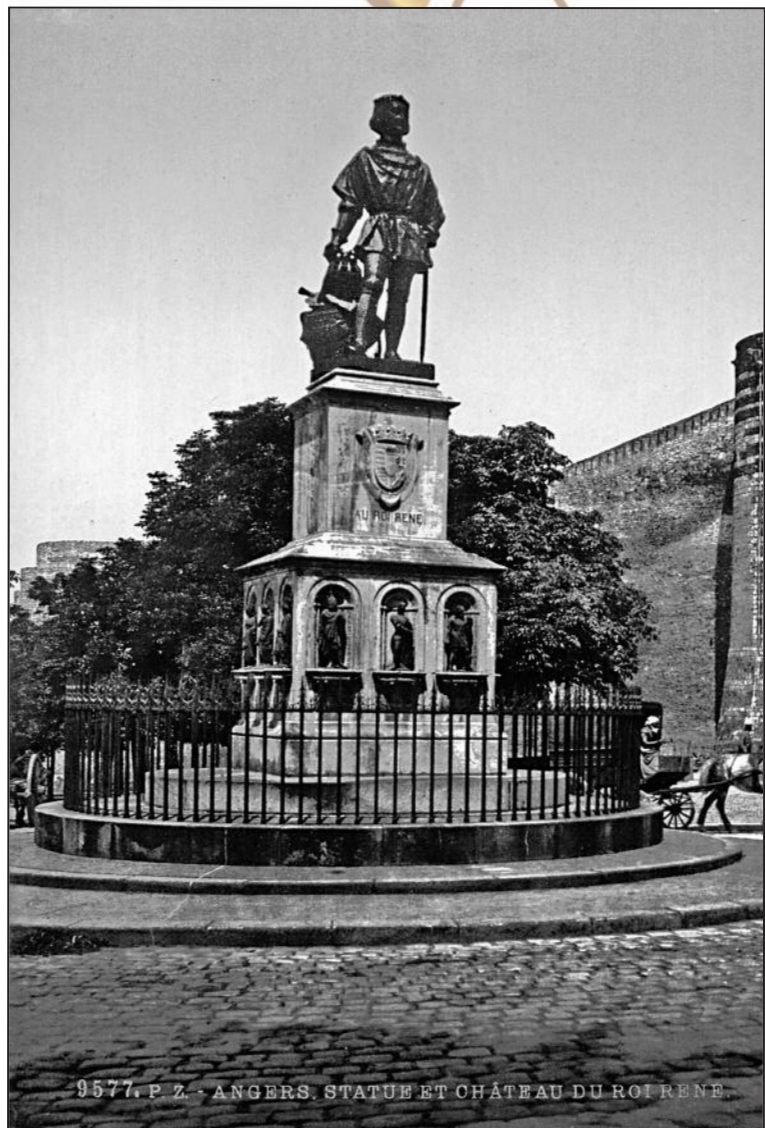
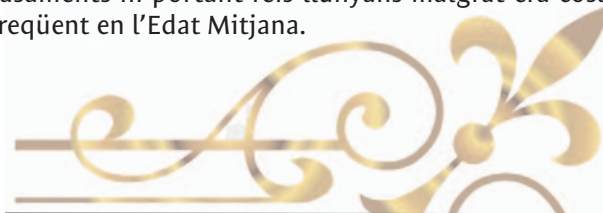
Pensaments: Dicotomia dels representants del poble de Roma; monarquia o república? I que aquesta després esdevingué en imperi i dictadura. El Senat representava prou bé la voluntat del poble romà? o la classe política degudament desequilibrada entre poderosos i descastats feia inclinar les decisions sempre vers el poderós?

Cas de Juli Cèsar amb la derivada cap a la Roma Imperial. I no menys esborronador el fet de la Revolució Francesa que esdevingué l'entronització napoleònica i monàrquica després. **També la Revolució Russa creà la casta dominant en el Soviet Suprem i a Espanya com exemple molt entenedor el cas de la República Espanyola, que fou estrangulada per una dictadura militar amb posterior monarquia hereva, per seguir practicant la seva asfíxia a la república. Amb aquesta perspectiva que ens dona la història, ara sí podem valorar millor els fets de les dues Guerres Civils Catalanes.** La primera de 1462 i la segona de 1472. Interessants revoltes descrites ja sigui feta per autors castellans o catalans. Tal com deia a l'inici, depèn del fil que extreus de la caps, del fet històric, de com és de sòlid i del color i llargària per saber-ne més de la veritat que de la faula, per no dir propaganda partidista, que en tota situació s'esdevé. **Aquest debat fou altre cop presentat en aquests mitjans de segle XV amb les vicerègies, decidint-se per la causa dinàstica que representava el bo d'en Renat el bon rei Rainer i així la Busca encara busca. I en Requesens a la presó per col·pista. I en Renat I va servir per perdre temps, territori i vides. Cal aprendre'n.**

Jordi Moners, molt aclaridor, estira el fil que va lligant el teixit històric i ens diu: *"Alfons IV el magnànim conquerí Nàpols, s'establí a Itàlia i deixà el govern de Catalunya en mans de la seva muller Maria de Castella en plena crisi econòmica per la despesa per la guerra del seu marit... La monarquia s'encaminava cap a l'absolutisme, sota el regnat de Joan II. El pactisme tronollava. Els reis aprofitaven les tensions socials per*

*convertir-se en àrbitres i senyors de la situació. A Barcelona creixia la polarització entre la Busca, o partit del "poble menut", i la Biga, partit de la gran burgesia. Alfons IV, basculant entre ambdós grups, finalment ajudà la Busca a dominar el Consell de Cent durant uns anys, pas revolucionari, si no hagués estat un acte demagògic del rei per forçar al "poble gros" a secundar-lo en les seves vel·leïtats imperials... La coalició de la Generalitat i el Consell de Cent -gran burgesia i noblesa feudal- s'aixecaren contra l'absolutisme reial", però buscaren un poder que no tenien i Renat I com a rei en tenia i pel seu suposat poder el demanaren aquí. **Hom pot preguntar-se perquè la Generalitat optà per tres reis i no per una república. I la conclusió és que els reis aportaven tropes i pólvora de fora per invertir en guerra i una república sols podia comptar amb recursos propis per fer la guerra a Joan II el sense fe. Coses que passen...***

En aquest període han succeït moltes coses, moltes batalles a Catalunya, moltes inquietuds republicanes i d'odi contra Joan II que no es van resoldre ni amb casaments ni portant reis llunyans malgrat era cosa freqüent en l'Edat Mitjana.

9577. P. Z. - ANGERS. STATUE ET CHÂTEAU DU ROI RENÉ

DRETES I ESQUERRES

S'entrelluca la fi de la Baixa Edat Mitjana en aquest segle XV, com mostren els esdeveniments de revolta per exemple a Catalunya. Eren de caire pràctic-eco-nòmic i també político-socialista car hi havia pagesos "grassos" i pagesos "menuts" en les dues faccions i igual passava amb la noblesa i a voltes amb el mateix rei. Quina diferència d'ara! Segons Rosa Lluch "perquè albiraren que el progrés és per a tothom i totes les economies en surten beneficiades". Que n'apren- guin!

1436 - Protestes i motins...500 anys abans del 1936.

La Biga formada per ciutadans honrats i alguns mer- caders que tenien terres i castells.

La Busca formada per menestrals, mercaders i arte- sans volien devaluar la moneda i aconseguir mesures proteccionistes.

No és però tan reduccionista de pobres contra rics i en denominar-la Guerra Civil Catalana sembla una manipulació del concepte i que diuen alguns savis de la lògica que possiblement està batejada així pels contrincants castellans per desvirtuar la seva gran vir- tut progressista que sempre els ha costat d'entendre

a molts, que han entès millor l'absolutisme dient la frase exculpatòria "todos los políticos son iguales". La guerra més que contra Joan II era contra la Biga i sobretot a ciutats i no tan sols al camp; una altra de- mostració de l'enfrontament social.

Eva Serra les anomena "*Guerres Pageses del segle XV*" Sembla, doncs, que hem d'abandonar la vella visió simplificadora que ho reduïa tot a la lluita d'una pa- gesia contra la servitud dels "mals usos" per situar aquests esdeveniments en el llarg termini de la lluita dels camperols pel dret a la terra i contra les càrregues del feudalisme -diu ella. Tota una premonició! -dic jo. Recordem els tres antics alçaments de Catalunya con- tra els reis Joan II, Felip IV i Felip V, els contemporanis ja els sabem. **El poeta Joan Fogassot digué :**

**Doncs, habitants de la gran Catalunya !...
siam units !... Any 1461**

Reflexió:

Període de temps amb la major concentració de reis a la vegada, record Guinness a Catalunya. Suposo.

No són tan diferents les perversions polítiques de l'Edat Mitjana fàcilment comparables a les clavegues- res dels estats actuals.

Dèiem de l'obscuritat del període medieval i resulta que no està més enterbolit que qualsevol altre pe- ríode de la humanitat. Potser no l'hauríem de quali- ficar d'època brutal i obscura sinó de real; vist el què el poder absolut, en el decurs de la història, ens ha mostrat amb les seves guerres mundials i genocides o immigratòries actuals. **Actuem igual amb models de poder absolut i amb la servitud voluntària com l'ano- mena Étienne de la Boétie. Sols que amb alguns nous trobadors, ara dits periodistes i historiadors que també informen segons qui els paga per al color del fil que han d'estirar,** i estirant, estirant dels fils pots arribar al present que és conseqüència de suportar re- gidors indignes incapaços de pactar durant la història i fent la guerra com a solució. No ho són pas tots d'ineptes i ens queda destriar els bons i no matar-los. Sols i com sempre, usant l'ètica i el criteri per supor- tar-ho temporalment i treure'n conclusions per acon- seguir que els propers representants siguin dignes de representar-nos. Recordem que sense el poder la Busca seguirà buscant i el rei Renat seguirà sent un pas políticament perdut. ©

REFERENTS ACONSELLABLES

- Enciclopèdia Catalana *dóna extracte de Renat I fet per Carme Batlle (professora) i Armand de Fluvià (heraldista i home de paratge)*
- Revista Cartulari n.º 18 de juny 2008 *Violant reina de Pro- vença per Francesc Panyella (president Cercle Català de Marsella)*
- Llibre de Josep Fontana (historiador com cal) *La Forma- ció d'una identitat.*
- Llibre de Josep M.ª Cadena (periodista) *505 Fets bàsics de la Història de Cat.*
- Referències del Dr. J.A. Aymami.
- Dedicat a G.T.G.

Estatua i Castell del rei Renat a Angers.
Imatge de 1900

LA NOBLES A CATALUNYA

Per Carles Aparicio
Comanador de la Domus
Templi Barcinonensis

“La noblesa per l'origen pot ésser de sang o de privilegi; pel rang social, alta o baixa; per la situació geogràfica, rural o urbana; per la durada, hereditària o personal; i per la qualitat del grau nobiliari, titulada o no titulada.”

Després de la invasió musulmana dels omeies de l'emirat de Còrdova, rebutjada a Poitiers el 10 d'octubre del 732 per les hosts de Carles Martell (*Herstal actual Valònia, 23/8/688 - †Quierzy, 22/10/741) en la batalla de Tours, els coneguts com els **Cavallers de la Terra, equivocament anomenats Barons de la Fama**, tenien el deure de reconquerir la terra catalana als sarraïns, entre els anys 737 i 740.

Aquests barons van ser els fundadors dels antics llinatges de Cervelló, Erill, Ribelles, Montcada, Cervera, Pinós, Anglesola, Alemany i Mataplana.

Després de moltes topades i estires i arronses, al començament de la terrible invasió de Abu-Àmir Mu-hàmmad ibn Abi-Àmir al-Maafirí, més conegut com a Almansor “el Victoriós” (*Turrush, 939 - †Medinaceli, 11/8/1002) el 978, el pànic va induir el Comte de Barcelona, Girona, Osona i d'Urgell Borrell II (*Barcelona, 947 - †30/9/993), a intentar infructuosament refer el lligam amb França.

El rei Hug I de França (*París - † Les Juifs, 24/10/996) va intentar sense èxit treure profit de la situació prenent que Borrell li rendís pleitesia i homenatge en el camp d'Aquitània.

Barons de la Fama a la Sala Hanseàtica de l'Ajuntament de Kòln (Alemanya)

Transcorreguts uns anys, entre el 841 i 842, durant l'emirat d'Abd-ar-Rahman ibn al-Hàkam, més conegut com a Abderraman II de Còrdova (*Toledo, 792 - †Còrdova, 29/9/886), es van començar a perpetrar diverses incursions andalusines a Catalunya.

Així doncs, per tal de poder foragitar l'invasor musulmà de les terres catalanes, el Comte Borrell II des de la capital del Bages va instituir, com a acte d'homenatge i agraïment, l'Estament dels “CAVALLERS NOBLES” per una banda i per l'altra, l'Estament dels

Armorial català

“HOMES DE PARATGE” per a la pagesia. Cal assenyalar que els HOMES DE PARATGE eren de llinatge conegut, posseïdors d'una casa pairal, aptes per a ésser fets cavallers, ja que disposaven de cavall i armes, per si eren cridats pel sobirà. I així va ser com l'any de Gràcia 985 de la Nativitat del Senyor, va quedar fundat l'ESTAMENT DE CAVALLERS NOBLES DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA, amb cavallers i pagesos del Vallès a l'Empordà i fins a l'Alt Urgell.

Monestir de Sant Pere de les Puel·les

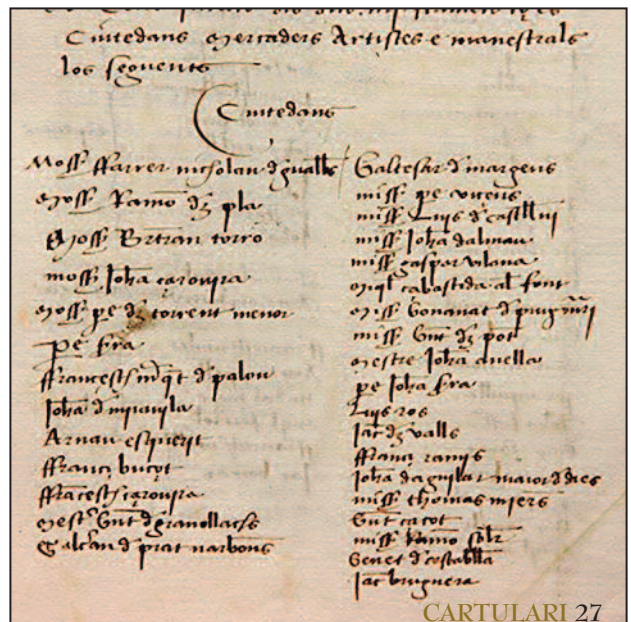
L'assetjament i la destrucció de Barcelona pels sarraïns fou fatal, i no tan sols per al monestir de Sant Pere de les Puel·les, entre altres, on les seves monges foren assassinades, torturades o venudes com a esclaves, sinó també pel terrible drenatge de moneda o metalls preciosos ocasionat per la incursió i el saqueig d'Almansor “el Victoriós”, i els pagaments de rescats de captius. Tot i així, l'expansió catalana no va trigar a ésser represa.

A partir del segle XI, en paral·lel al creixement polític de les grans ciutats, s'havia anat constituint una mena de patriciat burgès de prohoms, conegut com a CIUTADANS HONRATS. Es tractava d'una oligarquia urbana constituïda principalment per gent de carrera, famílies de bona posició, fins i tot propietaris de terres amb drets de senyoria. Però d'enobliment de CIUTADANS HONRATS DE BARCELONA es va passar a la petita noblesa dels cavallers.

EL BRAÇ MILITAR DE CATALUNYA era l'organisme polític del Principat de Catalunya que representava l'estament nobiliari català (aplegant la noblesa feudal laica, detenedora de feus i baronies) a les Corts o Parlaments de Catalunya. Els CIUTADANS HONRATS DE BARCELONA, que no eren admesos al BRAÇ MILITAR a les Corts, en canvi sí que podien participar d'aquesta institució.

Des del principi del regnat en 1291, Jaume II de Catalunya-Aragó “el Just” (*València, 10/8/1267 - †Barcelona, 2/11/1327), va centralitzar i organitzar el poder amb la incorporació de la noblesa a les tasques de la Corona i on els seus més alts graons es van situar en el mateix si de la família reial: els infants Pere (*Barcelona, 1305 - †Pisa, 4/11/1381) i Ramon Berenguer (*1308 - †1366).

Ciutadans Honrats de Barcelona (Mercaders i artesans)

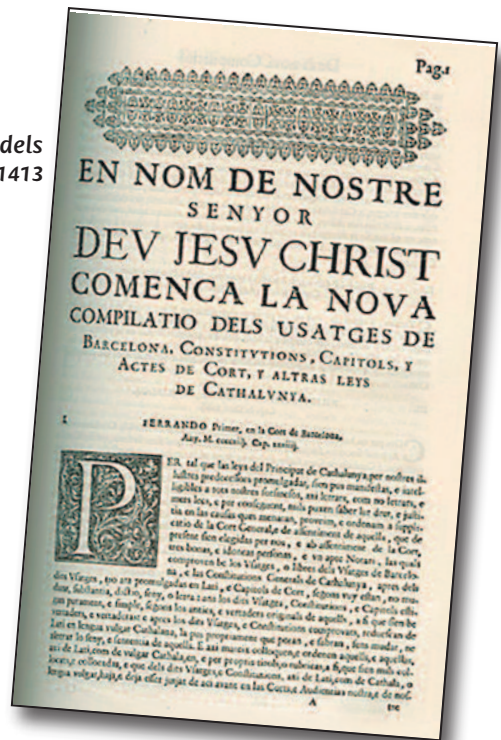
CARTULARI 27

Mapa d'Europa, any 1235

A partir del segle XIV, els CIUTADANS HONRATS DE BARCELONA es van anar equiparant a la noblesa militar, i el 28 d'agost de 1386, l'infant primogènit Joan, Duc de Girona, després Joan I d'Aragó "el Caçador" (*Perpinyà, 27/12/1350 - †Foixà, 19/5/1396), va crear la REIAL CONFRARIA DE SANT JORDI a l'església dels framenors de Girona, tot i que les primeres ordinations conegudes són del 1565. A Catalunya es va convertir en el REIAL ESTAMENT MILITAR DEL PRINCIPAT DE GIRONA.

Compilació dels usatges del 1413

L'1 de novembre de 1389, per privilegi concedit a les Corts de Montsó, el BRAÇ MILITAR DE CATALUNYA fou escindit en dos pel Comte-Rei, i es crearen el BRAÇ MILITAR DEL CAVALLERS, GENEROSOS I HOMES DE PARATGE DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA, i s'autoritza els seus membres a constituir-se cos col·legiat i a reunir-se.

Creu del Reial Estament Militar del Principat de Girona

Els Estaments, tant dels CAVALLERS NOBLES com dels HOMES DE PARATGE, varen ser abolits l'any 1417 quan a conseqüència del "Dictat de Casp" la corona catalano-aragonesa va passar a la corona castellana dels Trastàmara.

Corts catalanes ho va impedir. I en 1447, els consellers de Barcelona van argumentar de forma semblant davant un nou intent de l'orde hospitalària de prohibir altres ingressos.

En 1436, quan l'Orde de Sant Joan de Jerusalem va pretendre negar l'admissió a l'orde de les famílies de BRAÇ MILITAR DEL CAVALLERS, GENEROSOS I HOMES DE PARATGE DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA per no pertànyer a l'estament militar, el braç reial de les

"En Cathalunya lo stat militar e dels ciutadans, burgesos e homens honrats de viles, així per constitucions com per altrament, són reputats en un mateix grau e stament, e axí en guerres, en qualsevols parts, com en tots actes y armes que pertanyen a cavalleria."

Armes Arxiduc Carles VI

En 1476 la definició que va fer l'historiador i heraldista barceloní Gabriel Turrell, que era membre de la institució, va ser:

“D'aquests ciutadans de Barcelona és l'estament tal, que algun rei el té; car és gent honrada, rica e vivint honestament, ab cavalls e armes, pomposament vestits e acompanyats [...] tenen grans cases moblades, e tinells d'agent en llur viure e coses de magnificència.”

El 19 d'octubre de 1481 el Comte-Rei Ferran II d'Aragó (*Sos, 10/3/1452 - † Madrigalejo, 23/1/1516) va ratificar el BRAÇ MILITAR DEL CAVALLERS, GENEROSOS I HOMES DE PARATGE DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA. Aquests van obtenir el rang militar i es van equiparar en tot a la petita noblesa, amb l'única diferència que no podien formar part de la Generalitat ni assistir a les Corts Generals del Principat pel braç militar sinó pel braç reial. No obstant, les ordinacions d'aquest organisme, tanmateix, no foren establertes fins el 2 de juny de 1602.

A partir de 1528 Carles I d'Espanya i V del Sacre Imperi Romanogermànic (*Gant, 24/2/1500 - † Monestir de Sant Jeroni de Yuste, 21/9/1558) va començar a nomenar CIUTADANS HONRATS i va concedir la categoria nobiliària a 12 burgesos honrats de Perpinyà.

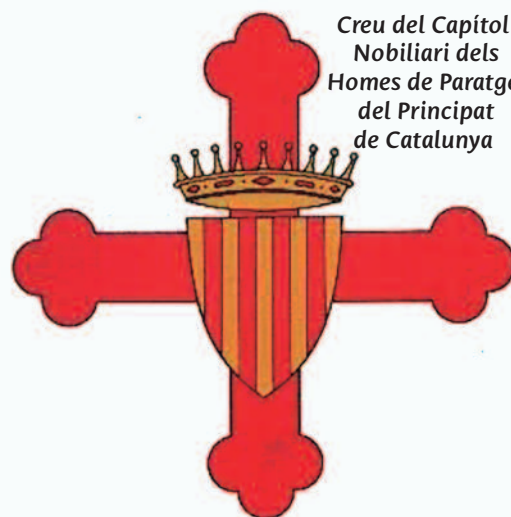
El 14 de març de 1675, també va rebre el títol de CIUTADÀ HONRAT, Rafael Nebot Font (*Riudoms, 20/1/1665 - † Viena, 1733), fill del també CIUTADÀ HONRAT, Jaume Nebot (*Vilaplana - † Riudoms, 9/7/1703) i de la seva esposa Engràcia Font (*Riudoms). Paral·lelament la Corona va començar a donar títols nobiliaris

a Catalunya, per tal d'assegurar la plaça, com ara l'atorgat pel rei Carles II "l'Encantat" (*Madrid, 6/9/1661 - † Madrid, 1/9/1700) el 26/5/1690 a Manuel de Sentmenat-Oms de Santa Pau i de Lanuza (*Barcelona, 1651 - Lima, 24/4/1710), com Marquès de Castelludosrius. I el seu successor, el rei Felip V (*Versalles, 19/12/1683 - † San Lorenzo de el Escorial, 9/7/1745) va fer el mateix, atorgant, per exemple, el títol de Marquès de Benavent el 8/6/1703 al membre del BRAÇ MILITAR, Martí de Sabater i Sanz de Latrús-Agullana.

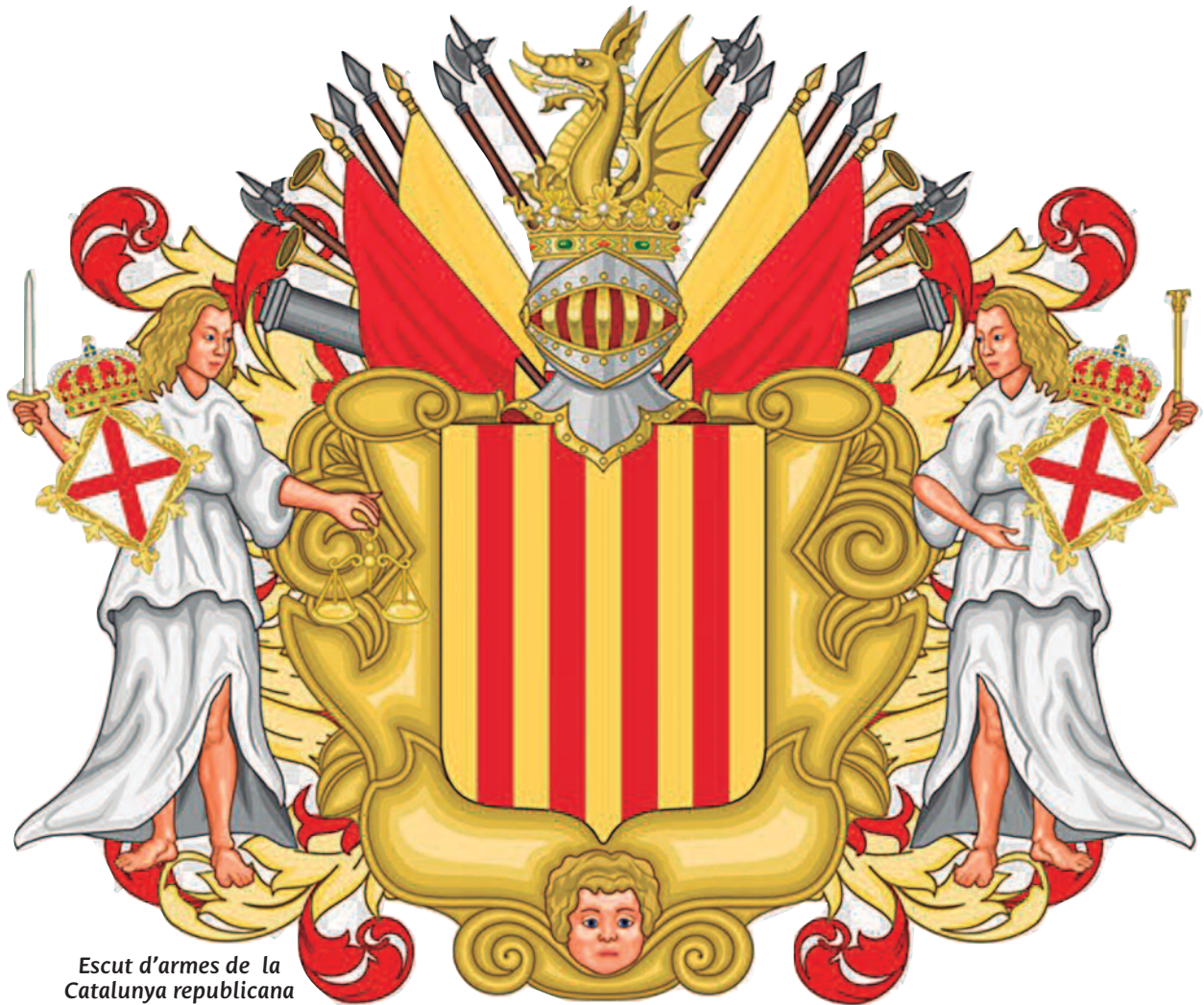
Manuel de Sentmenat-Oms de Santa Pau i de Lanuza

Per la seva banda, Carles VI del Sacre Imperi Romanogermànic, "l'Arxiduc" (*Hofburg -Viena-, 1/10/1685 - † Palais Augarten, 20/10/1740) pretendent al tron de la Monarquia Hispànica, va utilitzar la mateixa estratègia amb la qual va aconseguir el suport del Principat de Catalunya, tot i que malauradament de poc li va servir. Així per exemple, el 15 de juny de 1706 va fer la mercè de Gran d'Espanya al Protector i BRAÇ MILITAR DEL CAVALLERS, GENEROSOS I HOMES DE PARATGE DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA.

Creu del Capítol Nobiliari dels Homes de Paratge del Principat de Catalunya

Després del 12 de setembre de 1714 i els Decrets de Nova Planta, tot el sistema constitucional català va desaparèixer, i amb ell el BRAÇ MILITAR DEL CAVALLERS, GENEROSOS I HOMES DE PARATGE DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA, i s'abolí el

Escut d'armes de la Catalunya republicana

títol nobiliari del comtat de Barcelona, que fou històricament l'expressió de la sobirania del poble català, per sotmetre'l a la corona de Castella.

Tot i així, l'abat Xaupí (* 1717 - † 1806) va ser categòric en afirmar dels CIUTADANS HONRATS:

“Una gent més clara i eminent del poble, que no usaven de coses mecàniques ni treballaven de ses mans, sinó que suficientment podien passar i tractar-se honoríficament.”

Escut del Reial Cos de la Noblesa de Catalunya

Anys després, en 1880 es va restaurar simbòlicament el BRAÇ MILITAR DEL CAVALLERS, GENEROSOS I HOMES DE PARATGE DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA amb la creació de la corporació nobiliària del COS DE LA NOBLESA DE BARCELONA, que congregava gairebé tota la aristocràcia militar del Principat de Catalunya.

A principis del segle XX, l'adhesió a la monarquia era freqüent en un règim en què l'ennobliment depenia a vegades de favors domèstics. Per això i per altres raons, va començar la compravenda de títols i les innumbrables falsificacions.

En 1919 al COS DE LA NOBLESA DE BARCELONA se li va canviar el nom per REIAL COS DE LA NOBLESA DE CATALUNYA en considerar-la successora i representant tant del BRAÇ MILITAR DEL CAVALLERS, GENEROSOS Y HOMES DE PARATGE DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA, com del REIAL ESTAMENT MILITAR DEL PRINCIPAT DE GIRONA, en un intent d'aglutinar a tota la noblesa, lleial a la Corona espanyola.

Els títols nobiliaris foren abolits durant la Segona República, però recuperats pel dictador Francisco Franco Bahamonde (*Ferrol, 4/12/1892 - †Madrid, 20/11/1975) l'any 1948, que s'autoproclamà ell mateix regent amb la llei de successió a la prefectura de l'Estat, a més de crear el 1969 el títol de Príncep d'Espanya per al seu successor.

Commemoració de les Naves de Tolosa, 12 de juliol de 2014

Acte d'Investidura de l'Estament a la Basílica de la Puríssima Concepció de Barcelona el 9 d'abril de 2011

566 anys després de l'abolició de l'ESTAMENT DE CAVALLERS NOBLES DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA, just el 9 d'octubre de 1983, un estol de prohoms catalans va rehabilitar i donà nova i esplendorosa vida a aquells veritables cavallers nobles de Catalunya. Associació inscrita en la Secció 1a. del Registre d'Associacions de la Direcció General de Dret i d'Entitats Jurídiques del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Va sol·licitar el registre de la marca el 14 d'abril de 2014, i li fou concedida el 18 de setembre i publicada el 14 d'octubre d'aquest mateix any.

A la fi de 2017, entre les 300 cases nobiliàries catalanes, hi havia alguns dels títols més antics d'Europa, que van obtenir la consideració d'immemorials, però molts ara estan fora de Catalunya (Ducat de Cardona, Comtat d'Empúries, Marquesat de Pallars, Vescomtat de Rocabertí...) perquè durant l'època d'unificació de les corones de Castella i Aragó molts castellans van fer el gran "bragueta-zo" casant-se amb pubilles catalanes.

Tot i que avui la noblesa catalana viu allunyada del centre de poder i sense cap mena d'influència sobre el que passa a La Zarzuela, a finals de novembre de 2018, la Diputació de la Grandesa d'Espanya i Títols del Regne (DGET), òrgan assessor i consultiu del Ministeri de Justícia i que agrupa uns 800 nobles, es van reunir amb el REIAL COS DE LA NOBLESSE DE CATALUNYA i el REIAL ESTAMENT DE LA NOBLESSE DE GIRONA en un dinar durant el qual el degà d'aquest òrgan, Enrique, II Duc de Fernández-Miranda, va cridar a defensar el Rei Felip VI com a garant de la llibertat i la democràcia. Òbviament l'ESTAMENT DE CAVALLERS NOBLES DEL PRINCIPAT DE CATALUNYA no assistí a aquest despropòsit. ©

Creu de l'Estament de Cavallers Nobles del Principat de Catalunya

Acte d'Imposició al Cardenal Arquebisbe Lluís Sistachs, a la catedral de Barcelona, de la Gran Creu de Justícia de l'Estament. 21 d'octubre de 2013

SÍMBOLS EXORCITZADORS

EN L'ARQUITECTURA RURAL DE LA VALL D'ARO

Per Glòria Jara
Articulista i
animadora cultural

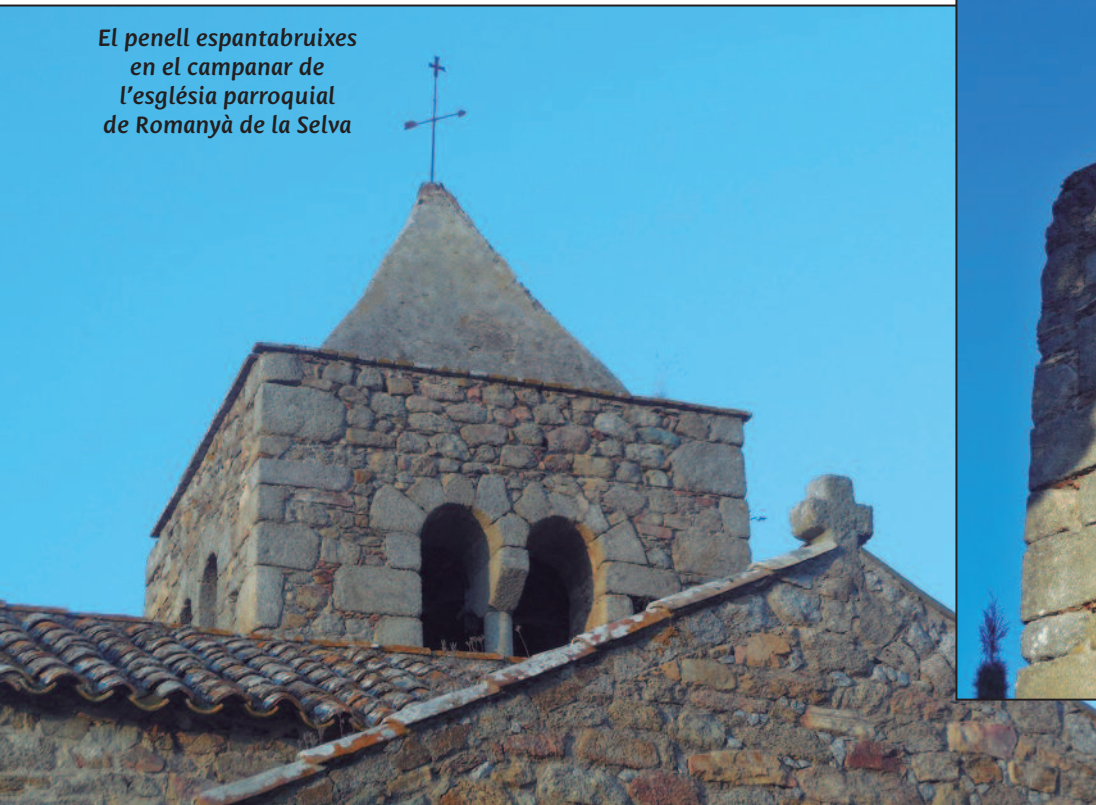
vestats naturals i també sobrenaturals com tempestes, encanteris, atacs de bruixes, mals esperits... Segons els entesos, aquest costum va arribar a comarques com la del Baix Empordà cap al segle XVI i va perdurar fins a finals del segle XIX, quan la industrialització del suro va comportar un nou model de vida.

A Catalunya, en els segles X i XI es va iniciar el costum de pintar o gravar signes i grafismes en determinades zones de les cases rurals. Aquests signes o monogrames epigràfics tenien una finalitat apotropaica, és a dir, protegien les cases i els seus habitants de mal-

Hi havia la creença que les bruixes vivien sobretot a les parts altes de les muntanyes, on hi feien pràctiques esotèriques. Romanyà de la Selva és un petit nucli medieval del massís de les Gavarres que segons el fogatge de 1497 tan sols tenia 14 caps de família. Es

Imatge del penell espantabruixes de l'església parroquial de Bell-lloc d'Aro

El penell espantabruixes en el campanar de l'església parroquial de Romanyà de la Selva

tractava d'una societat rural que s'aferrava a la religiositat i a les supersticions com a la majoria de pobles del voltant, però a dia d'avui és un dels que conserva més símbols exorcitzadors. **Si observem amb deteniment l'arquitectura de les masies que conformen aquest petit nucli ens podem adonar de diversos elements, a les façanes i a les teulades, que tenien com a finalitat protegir.**

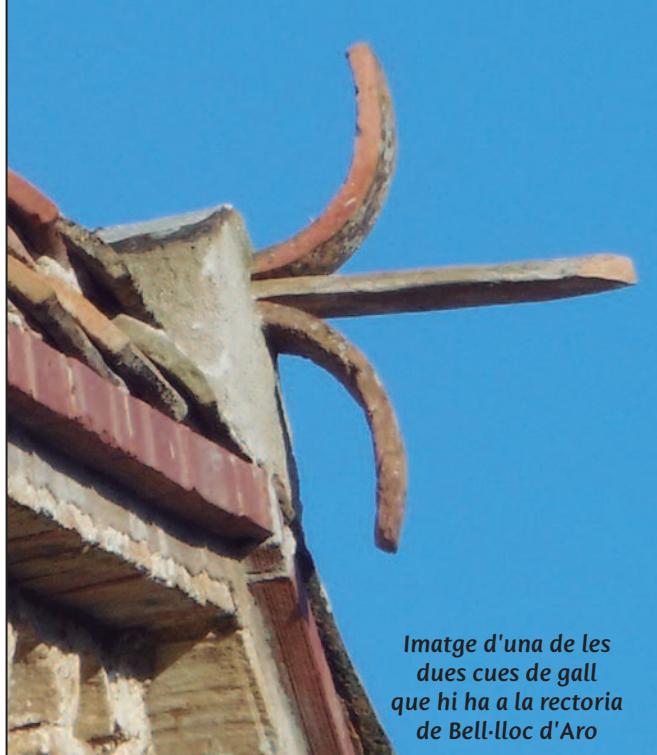
QUAN LES BRUIXES ENTRAVEN PER LES TEULADES

La teulada és un dels principals elements arquitectònics que protegeix l'habitatge i els seus estadants de les inclemències meteorològiques, però a l'Edat Mitjana i molt més enllà hi havia la creença popular que en dies de tramuntana, fortes tempestes... les bruixes pujaven a les teulades i remenaven les teules per no deixar dormir. Per evitar-ho es col·locaven elements protectors com penells, cues de gall o dents de llop. **El penell és un instrument meteorològic que antigament la majoria de masies tenien a sobre de la teulada, ja que era un element molt preuat, especialment pels pagesos.** Els indicava la direcció del vent que bufava i alhora els permetia preveure canvis importants del temps que podien afectar greument les collites. **Estaven construïts amb ferro forjat i solien tenir elements cristians com pot ser una creu, o bé pagans, com la figura d'un gall, símbols solars o una banderola amb forma de sageta.**

En el nucli de Romanyà de la Selva en trobem encara algun exemplar com és en el cas de Can Cama, una casa pairal que ja existia al segle XIV. A pocs metres, al campanar de l'església hi ha un penell espantabruixes, és a dir, un penell de ferro coronat per una creu i una sageta travessera que fa la funció de banderola. També en trobem un altre d'igual al cim del campanar de Bell-lloc d'Aro, església construïda entre els segles X, XI i XII. **En aquest petit nucli de població, també del terme municipal de Santa Cristina d'Aro, hi ha Can Reixac, una masia benestant on el cognom Reixac ja hi figurava en el fogatge de 1497 i on l'any 1703 va néixer el mossèn i pedagog Baldiri Reixac i Carbó.** La casa, que segons els entesos, al llarg dels segles sempre ha tingut la mateixa fesomia, a cada cantonada de la façana principal hi té una garita coronada amb un penell espantabruixes a joc amb el que hi ha al cavaller.

Dibuix de Pilarín Bayés publicat al llibret "Petita història de Baldiri Reixac" on es veuen dos dels tres penells espantabruixes que hi ha a Can Reixac de Bell-lloc d'Aro

Imatge d'una de les dues cues de gall que hi ha a la rectoria de Bell-lloc d'Aro

Un altre element per foragitar els mals esperits, les bruixes,... són les cues de gall. Es col·loquen a l'extrem del cavaller que hi ha a la façana principal de la casa, tot i que en alguna ocasió com a la rectoria de Bell-lloc d'Aro o a Can Cama de Romanyà en tenen més d'un. Fins i tot, a Castell d'Aro hi ha una casa que en té dos a la xemeneia. A la majoria dels masos les cues

El període de formació

Baldiri Reixac i Carbó va néixer a Bell-lloc d'Aro (poble agregat actualment a Sta. Cristina d'Aro), al Baix Empordà, a la primavera de l'any 1703, al si d'una família de pagesos benestants. Era el segon de vuit fills que va tenir el matrimoni, format per Joan Reixac i Maria Carbó. El seu entorn familiar fou el d'una família de pagesos hisendats i cultes, ben relacionada socialment, amb la presència de capellans i religiosos entre els parents pròxims. Probablement aquest últim fet va ser la causa que quatre dels vuit germans estudiessin al Seminari de Girona: en Francesc, en Josep, en Domingo...i és clar, en Baldiri.

Casa pairal de Romanyà de la Selva amb una creu a la teulada

de gall són compostes, és a dir, estan formades per tres trossos de teula tallada, un d'ells és recte i està col·locat horitzontalment mentre que els altres dos surten de la base i tenen forma encorbada però un d'ells mira cap al cel i l'altre està encarat en sentit oposat, cap al terra. **Les cues de gall són un dels elements esotèrics que més s'han conservat fins als nostres dies. Actualment es continuen posant en algunes construccions noves però com a element decoratiu.**

Tal com publica Teresa González i Fina Alert a "El bestiari ocult del MNAC. Art Romànic" el gall, durant l'Edat Mitjana va ser un símbol cristià molt impor-

Imatge de part d'una teulada amb dents de llop

Façana principal de l'església parroquial de Santa Cristina d'Aro

tant. Solia trobar-se al capdamunt dels campanars per ser el primer en saludar el Sol, però també per allunyar el dimoni. D'aquesta manera evocava la supremacia del món espiritual en la vida humana i representava la vigilància atenta, en una clara referència al cristià que espera l'arribada de crist. Tal vegada per aquest motiu als penells hi havia, antigament, un gall.

En canvi al cavaller de Can Perot de Romanyà i de l'església de Santa Cristina hi ha una creu mentre que a Can Roquet, a Romanyà, hi ha una imatge religiosa.

Un altre element protector que encara avui podem trobar a les teulades de molts masos i cases pairals de la Vall d'Aro i de més enllà són les dents de llop, excepte en el barri Salom de Santa Cristina; un barri jueu situat a prop del barri de l'església. Són enfilades de rajoles que tenen forma triangular i amb un dels tres vèrtexs que apunta cap a fora. Estan col·locades a sota la volada de la coberta de la teulada formant com una mena de serra. **Des de temps ancestrals s'havia considerat el triangle com un símbol protector contra la bruixeria.**

Una altra modalitat de dents de llop és la que té un triangle de color vermell pintat amb òxid de ferro. Aquest exemple el trobem en una gran part dels ràfecs de Can Sitjar de Castell d'Aro. **Aquestes dents de llop de color vermell també es poden trobar als llocs sagrats com a l'església parroquial de Santa Cristina d'Aro. En aquest cas les trobem a l'interior del temple i no estan pintades a la teulada sinó en dos pilars que donen accés a l'absis.** Aquests triangles contrasten amb uns altres triangles oposats i pintats amb blanc de calç. També cal destacar en un d'aquests dos pilars que el blanc de calç segueix el pilar avall i al seu cim s'hi conserven unes línies del mateix vermell que els triangles i que conformen rectangles.

Les dents de llop, a dia d'avui, es continuen posant en alguna construcció però com a acabat ornamental. El llop, des de l'antiguitat fins a l'actualitat passant per l'Edat Mitjana se'l considera com l'animal més ferotge, cruel, hipòcrita, voraç i fins i tot se l'identifica amb el dimoni. S'han trobat elements jurídics de la Baixa Edat Mitjana que confirmen que la caça del llop estava regulada per alguns ajuntaments i que fins i tot era premiada pels ramaders.

Dents de llop pintades a l'interior de l'església parroquial de Santa Cristina d'Aro

Els ràfecs pintats és un element protector que trobem en molts pocs masos de la Vall d'Aro. Consistia en pintar les teules i els rajols que sobresortien de la paret amb la condició que cap teula podia ser igual perquè sinó perdien el seu efecte contra les amenaces sobrenaturals. Els artesans pintaven amb un pinzell les teules i les rajoles quan sortien del forn. D'aquesta manera, amb l'escalfor que encara tenia la teula, la calç penetrava millor.

Tot i que es té coneixement que en el barri de Bufaganyes de Santa Cristina hi havia hagut diversos masos datats de l'Edat Mitjana que tenien els ràfecs pintats, a Can Roquet de Romanyà són ben visibles tant a la façana de migdia com a la de ponent. **A Can Sitjar de Castell d'Aro, un mas que havia estat propietat dels germans poetes Joaquim i Joan Sitjar a finals del segle XIX, té tots els ràfecs pintats, fins i tot els**

Can Sitjar, masia de Castell d'Aro que havia estat propietat dels germans Joaquim i Joan Sitjar. Poetes molt ben reconeguts durant el moviment de la Renaixença

Mostra dels ràfecs pintats de Can Roquet de Romanyà de la Selva

Petita mostra dels ràfecs pintats de Can Sitjar de Castell d'Aro amb el carener sense cua de gall

Petites mostres dels ràfecs pintats de Can Sitjar de Castell d'Aro

d'un cobert proper al mas. Algunes de les teules tenen pintats dibuixos geomètrics semblants als de Can Roquet, però n'hi ha d'altres que sobre un fons de calç blanc tenen un triangle vermell, que conté números, lletres i simbologia diversa pintades de color blanc. Altres ràfecs, els que formen la segona filera de teules, contenen un triangle vermell sobre un fons pintat amb calç i a sota d'aquesta filera hi ha rajoles quadrades pintades també de blanc on hi destaquen ornaments florals i animals, mentre que en altres façanes els dibuixos a les rajoles són geomètrics. La majoria d'aquests ràfecs són anteriors al 1750.

ALTRES ELEMENTS EXORCITZADORS

El Sagrat Cor de Jesús es va començar a estendre al segle XIII. Cent anys després, el papa Climent XIII en va aprovar el culte,

però l'impuls definitiu com a element protector va ser a l'Edat Moderna amb Pius IX. Al segle XX, el Sagrat Cor es va popularitzar en forma de placa de metall com a signe de benvinguda i acolliment, com el que es conserva a la façana de Can Güitó de Romanyà de la Selva.

Imatge del Sagrat Cor que hi ha a la façana principal de Can Güitó de Romanyà de la Selva

A més a més del nom del propietari i la data de la construcció de la casa o de la restauració gravada a les llindes de les portes o de les finestres també s'hi gravaven diversos símbols com a elements protectors. Hi havia la creença que les bruixes, a part d'entrar dins les cases per sota les teules també ho feien per les obertures de les finestres, portes i xemeneies. Per això, a partir de l'Edat Mitjana es va generalitzar el fet de gravar creus en les esglésies com a senyal del triomf del cristianisme vers els cultes pagans que havien existien ante-

Els poms de les portes i els picaportes també tenien elements protectors

riorment. La comunitat religiosa va adoptar la creu com a símbol d'identitat però també com a signe exorcitzador contra el dimoni i alhora, de protecció física vers les calamitats personals i materials.

Una realitat molt arrelada era la de penjar elements protectors com creus... a les portes i a les finestres, així com elements més efímers com per exemple una pota de senglar, dues panotxes de blat de moro o bé la palma o un ram de llozer beneït el dia de Rams. Una creença que ha arribat fins als nostres dies. Una altra mesura protectora vers les bruixes era la de pintar de color blau cel el voltant de les obertures de la casa abans de l'estiu, sobretot si s'havia mort un estadant. Durant molt de temps s'ha considerat el color blau com el que espantava les bruixes i els mals esperits. Els poms i picadors de les portes de les cases també portaven imatges protectores.

LES BRUIXES A L'ÈPOCA CRISTIANA

El procés de convecció de la doctrina de l'Església va ser complicat, durant tota l'Alta Edat Mitjana van perviure moltes creences de natura pagana relacionades

amb la religió animista. Finalment, al segle XIII, el cristianisme ja havia aconseguit estendre's a tota l'Europa occidental i també és el segle on es troba per primera vegada el nom de bruixa tal com l'entendem actualment; concretament l'any 1424, a les "Ordinacions de la Vall d'Àneu", època en què es va iniciar un llarg procés de denúncia. **Mentre que els sectors més humils de la població valoraven amb bons ulls que hi hagués gent que tot i no tenir la ciència de la medicina tingués coneixements en les propietats de les plantes remeieres, els sectors benestants els atribuïen l'ús de forces de naturalesa màgica atorgades a partir de la submissió amb el diable.**

Durant el segle XIV, en les visites pastorals que realitzaven els bisbes a les diòcesis, entre altres ja es controlaven les pràctiques als sortilegis i la invocació al dimoni. Una centúria en què aquestes persones van utilitzar els seus coneixements i remeis naturals per intentar fer front a tres epidèmies: l'agitació epilèptica, la pesta negra que es va emportar el 60% de la població i les ulceracions. A Catalunya, al segle XV, va néixer el sàbat, les trobades de bruixes en llocs amagats durant les nits de lluna plena i que van donar peu a multitud de llegendes. Segons s'explica, les dones que volien ser bruixes, per aconseguir poders sobrenaturals i fer-ne ús amb finalitats malèfiques havien de fer un pacte amb el dimoni. Als segles XVI i XVII van començar a ser perseguides i condemnades per la

Una llinda al casc antic de Santa Cristina d'Aro amb la data de construcció i amb diversos símbols

Inquisició perquè curaven els malalts a partir de la tradició molt antiga de l'espelma de cera verge beneïda. En aquests rituals utilitzaven les espelmes que s'havien fet servir per a la celebració de Divendres Sant o per la Candelera – el 2 de febrer-, un fet que els bisbes consideraven una profanació supersticiosa per fer encanteris,... Sembla ser que els capellans les acusaven de totes les calamitats que s'esdevenien i les empresonaven, les torturaven i les executaven. De tal manera que en diverses ocasions havia d'actuar la Santa Inquisició amb la intenció de garantir un procés just.

Les primeres persecucions d'heretgia promulgades per l'ordre eclesiàstic van dirigir-se durant l'Edat Mitjana als càtars, però després s'estengueren als leprosos, als jueus i, finalment, ja en l'època moderna, quan se suma el poder civil, tingueren per objectiu la bruixeria, que incloïa totes aquelles persones que tenien facultats especials (psíquiques, sensibles – les que perceben els camps electromagnètics o energies tel·lúriques; els saurins, que detecten les vetes d'aigua subterrània, el seu cabal i la profunditat; els clarividents –a través de la concentració mental poden observar fets del temps passat, present o futur-; magnetisme o energia vital–santenen les persones amb la imposició de les mans, indicant novenes d'oracions, cataplasmes fets d'herbes...-; els que tenen el do de profetitzar el futur; els experts en astrologia- interpreten les cartes astrals).

Malgrat les diferències entre aquests col·lectius, moltes de les acusacions es repeten; l'enverinament de pous, el rapte de criatures, o la realització de rituals contraris al bé comú. **Justament, les reunions de bruixes reben el nom de sàbats perquè el sàbat és la celebració jueva més representativa i d'obligat compliment. Durant la Baixa Edat Mitjana, els jueus van ser acusats de cometre sacrificis humans, especialment de nens, en els seus rituals.** Aquest tipus d'acusacions les trobarem també en l'àmbit de la bruixeria i el culte al diable. **A Romanyà va ser condemnada per bruixa Madona Vilar, coneguda per la "Cuquineta" (Valenta). El 30 d'abril de 1619 va ser sentenciada a mort, acusada de bruixeria.** El dia abans d'executar la sentència, fixada per al 24 de maig, diada de Maria Auxiliadora (advocació en què es vincula la Mare de Déu

Una creu en una façana d'una masia del casc antic de Santa Cristina d'Aro

amb la defensa de la fe cristiana), van trobar-la morta a la presó. Una mort ben estranya, envoltada de misterioses circumstàncies, que no va ser investigada ni es va voler aclarir. Quan van registrar la seva mort només van fer figurar al costat del seu nom una escaïda nota que deia "morí sens rebre cap sacrament".

Sobre bruixes s'ha escrit moltes llegendes i fets verídics però en aquest article es vol reflectir, principalment, com va influir la seva existència en la nostra cultura i que a dies d'avui encara persisteix en diversos elements arquitectònics de les nostres cases rurals. Uns símbols que caldria conservar com han fet els propietaris de les cases pairals de Romanyà de la Selva. ©

Fotos: Glòria Jara

TROBAIRITZ OCCITANES

LES DONES OBLIDADES

Per parlar i poder valorar la valentia i caràcter d'aquestes dones denominades trobairitz o trobadores ens hem de situar en el context històric de l'època medieval, en els segles XII i XIII

Per Lluïsa Goberna

En un món dominat pels homes no era gens fàcil ser dona. Els trobadors són ben coneguts, però les trobairitz no han estat suficientment reconegudes i han estat ocultades durant segles a causa dels prejudicis de moltes ments tancades. Tot i això en el seu temps van ser respectades i fins i tot ad-

mirades pel seu talent, intel·ligència i preparació cultural. El rei Alfons X, el Savi, les tenia en gran estima i ocupaven un lloc privilegiat a la seva cort.

Normalment eren dones nobles per naixement o per casament, i per tant eren les úniques que podien accedir a la cultura i algunes d'elles, aprofitant que els seus marits lluitaven a les croades, es feien càrrec dels béns familiars i pel fet de tenir certa independència

Bust de Beatriu, comtessa de Dia, a la plaça de la vila de la mateixa població

es podien dedicar a algunes creacions artístiques, com podien ser la composició de poemes i cançons i aprendre a tocar instruments musicals. Però en aquella època fer això no era una opció gens senzilla. El nom de trobairitz prové del segle XIII i el seu significat era "compondre".

En els seus versos i cançons parlaven del desig, ansietat, felicitat, tots ells sentiments provocats per l'afany de trobar l'amor ideal, l'amor perfecte. La llengua que utilitzaven en els seus poemes era la d'oc, llengua occitana provençal.

Fins que no van sortir les trobairitz que componien música profana hi havia dones compositores que només escrivien música sacra, generalment monges.

No van ser un gran nombre, però amb el seu coratge i determinació es van obrir pas i es van fer escoltar en un món en què les dones no tenien gaire representació i, per tant, tenien molt poques possibilitats de poder realitzar les seves composicions.

Dels homes es coneixen uns quatre-cents noms de trobadors, de les dones se'n coneixen només al voltant d'una vintena, i s'ha tingut molta més cura en conservar l'obra dels trobadors que les creades per les trobairitz.

En els primers manuscrits que en parlen apareixen miniatres on se les representa demostrant la seva vàlua com a poetesses i també es parlà del seu rang social.

Entre les trobairitz de les quals es té coneixement destaquen Maria la Balteira, Alamanda de Castelnaud, Maria de Ventardorn, Clara d'Anduza, Maria de França, Azalais de Porcairages, Guilhema de Rosers o Beatriu de Dia. D'aquesta última és de qui parlarem.

BEATRIU, COMTESSA DE DIA

Sobre la vida de Beatriu de Dia, coneguda com a comtessa de Dia, no hi ha gaire informació, però es diu que va néixer al voltant del 1140 i fou filla del comte Isoard II de Dia, una ciutat que es troba sobre el riu Drôme en el comtat de Provença. Es casà amb Guillem de Poitiers, comte de Viennois. Es troba una breu biografia a "Vida", gènere narratiu que presentava el corpus d'un poeta o poetessa en algun cançonier, escrita en occità, on es pot llegir el referent de la que es creu Beatriu.

Comtessa de Dia. Cançoner I ms. 854 fol. 141. Biblioteca Nacional de França

Rambaut d'Aurenga o Orange. Cançoner K ms. 12473 fol. 129v. BnF

"La comtessa de Dia si fo mouller d'En Gilhem de Peiteu, bella, donna e bona. Et enamorat se d'En Rambaut d'Aurenga, e fez de lui mantas bonas cansos".

"La comtessa de Dia fou muller de Guillem de Poitiers, bella dona i bona. I es va enamorar de Rimbaud d'Orange, i va fer sobre ell moltes belles cançons".

També es parla d'una tal Isoarda, filla del comte Isoard i, per tant, comtessa de Dia, però encara que no s'ha arribat a una conclusió definitiva sobre la seva identitat hi ha indicis que sigui l'esmentada Beatriu, comtessa de Dia.

Aquesta enigmàtica trobairitz ha deixat un llegat important, una de les joies de la poesia de "l'amor cortès", amb uns versos apassionats, frescos, que deixen veure una dona valenta, amb l'esperit lliure, que no va dubtar en plasmar en els seus versos l'amor prohibit, adúlter, que sentia pel trobador Rimbaud d'Aurenga, tal com es pot veure de manera explícita en el següent poema, traduït de l'occità.

He estat en greu aflició
per un cavaller que he tingut,
i vull que sigui sempre sabut
que l'he estimat excessivament;
ara veig que sóc traïda
perquè no li vaig donar el meu amor,
per això he estat en gran angoixa
en el llit i quan estic vestida.

Bé voldria mon cavaller
tenir una nit en els meus braços nu,
i que ell es tingués per sortós
només que jo li fes de coixi;
doncs estic més enamorada
que Floris ho estigué de Blancaflor:
li entrego mon cor i el meu amor
mon seny, els meus ulls i ma vida.

Bell amic, amable i bo,
quan us tindrè en el meu poder?
I que pogués dormir amb vos una nit
i donar-vos un petó amorós!
Sapiguen que gran desig tindria
de tenir-vos en el lloc del marit,
per tal que m'haguéssiu jurat
fer tot el que jo volgués.

De tot el seu treball no han arribat només que quatre cançons en llengua d'oc. La seva cançó "A chanter m'ér de so qu'en no volria", és l'única peça musical trobadoresca femenina que es conserva intacta.

La vida fascinant d'aquesta enigmàtica dona, encara que amb dades confuses, queda reflectit en els seus versos i donen fe d'una dona valenta i amb caràcter. La seva fama es va estendre gràcies als seus versos i cançons d'una sensibilitat exquisida i alhora apassionada, que fou el seu llegat.

Les trobairitz van ser dones avançades al seu temps que van tenir l'atreviment d'introduir-se en un món d'homes, difícil per les crítiques i polèmiques que es podien esperar, però que van saber transmetre la seva afirmació com a dones, amb el seu art i sentiments, des d'una perspectiva femenina amb gran sensibilitat i espontaneïtat i alhora amb gran audàcia.

Això ha estat un petit resum del llegat d'aquestes poetesses no prou valorades per la història. ©

Poesia de l'Edat Mitjana.
"L'amor cortés"
Codex Manesse de Konrad
von Altstetten, UB Heidelberg,
Cod. Pal. germ. 848, fol. 249v,
Zürich, c.1300- c.1340
Biblioteca Universitat
de Heidelberg

A chantar m'ér de so qu'ieu non volri - a, tant me ran-cur de lui cui sui a-mi - a,
careu l'am mais que nuilla ren que si - a; vas lui no m val mer-ces ni cor-tesi - a
ni ma beltatz ni mos pretz ni mossens, c'atressi m sui en-ga-na-da et tra-hi - a
com de-gr'e - sser s'ieu fos de - sa - vi - nens.

Partitura de la canço "A chanter m'ér de so qu'en no volria"

Miniatura retrat de la comtessa de Dia. Cançonier K ms. 12473 fol. 126 v. Biblioteca Nacional de França

PEPA COLOMER

REALITZA EL SEU SOMNI DE VOLAR

Per Maribel Gallèn

Històricament, el món, ha estat dominat per la voluntat dels homes i en aquest context las dones no ho han tingut gens fàcil. Tot i les dificultats per accedir a les fonts del coneixement de forma apassionada, ja fora per aficions o conviccions, les dones han deixat la seva empremta al llarg de la història. Algunes d'elles van fer front als estereotips i van trencar barreres fins aconseguir brillar en diferents camps, obrint, així, camins per a les properes.

Són dones valentes, apassionades i intrèpides, com la **PEPA COLOMER**, que va ser la primera aviadora i la primera Comandant de Cabina de Catalunya i Espanya (*fonts espanyoles diuen que no va ser la primera..*)

Al costat de la seva avioneta

Mari Pepa Colomer i Luque, neix a Barcelona l'any 1913. Era filla de Maria Encarnació Luque i de Josep Colomer i Girbau de Sabadell, un fabricant de teixits obert i lliberal, amic personal de Picasso, a qui admirava.

Mari Pepa, de petita tenia caràcter i somiava en volar, fins i tot es va tirar del balcó de casa seva amb un paraigües obert, pensant que podria volar; aquest fet li va suposar les dues cames trencades.

El seu pare va ser el seu aliat quan la Mari Pepa va decidir dedicar-se al món de l'aviació. Es va encarregar que la seva filla estudiés a l'Institut de Cultura i Biblioteca Popular de la Dona, entitat històrica creada per Francesca Bonnemaison el 1909, amb la intenció de donar instrucció a les dones obreres perquè poguessin aprendre un ofici i exercir una professió.

Aeròdrom de Canudas. La Mari Pepa, recrea el salt que va donar als set anys, amb un paraigües, des d'un segon pis.

LA PRIMERA AVIADORA CATALANA

La aviadora María Josefa Colomer que ha obtenido brillantemente el título de piloto-aviadora en la Escuela de Aviación Barcelona, del Aeródromo Canudas. (Foto: [unreadable])

Per arribar a fer història i esdevenir la primera aviadora, amb l'ajut del seu pare, va haver de convèncer el rector Josep Canudas, que en aquells moments era el màxim responsable de l'Aeròdrom Canudas, de la seva determinació i implacable desig de volar. **Després de demostrar amb escreix que volar no era un mer caprici ni una excentricitat, Pepa Colomer, dona avançada al seu temps, va obtenir la llicència de pilot el 19 de gener de 1931, amb 18 anys, fet que li va suposar aparèixer en la primera plana del diari La Vanguardia del dia 22 de gener de 1931.**

Els Amics de l'Aeròdrom Canudas li van voler fer un homenatge organitzant un sopar que es va celebrar en un cèntric hotel de Barcelona, fet que expressava el grau en què, per la mentalitat imperant, resultava extraordinari que una dona es fes pilot.

La Mari Pepa Colomer es va apuntar a un curs de pilot. Per poder pilotar un avió de passatgers va haver de fer 50 hores de vol de més. Com que no les podia pagar, els mecànics de l'aeròdrom Josep Canudas li van donar un cop de mà. Cada vegada que reparaven un avió li demanaven que el provés. Així va completar les hores que es requerien per obtenir el preuat títol. L'examen final consistia a realitzar un aterratge a l'aeròdrom de Sabadell, però de nit. Com que no hi havia llums, els amics de Colomer van aparcar els cotxes al llarg de la pista per il·luminar-la. **El debut de la Mari Pepa es va produir celebrant els populars batejos a l'aire que es feien a l'aeròdrom Canudas, i el 14 d'abril del 1931 va participar en la patrulla que va sobrevolar Barcelona per commemorar la República.**

Comença a realitzar algunes feines que anaven des de llençar propaganda per les platges des de l'avioneta, fins a portar mercaderies d'un lloc a l'altre. Paral·lelament, el 30 d'agost de 1931, per aconseguir experiència professional i demostrar que estava al mateix nivell que la resta de pilots, tots homes, participà en diversos concursos de pilots amateurs, con-

curs organitzat per l'ajuntament de Cardedeu, en col·laboració amb l'Aeròdrom Canudas. Això va suposar només l'inici de la seva breu però intensa carrera com aviadora.

Amb un grup de pilots del seu camp

Companys de promoció del curs de pilot. Joan Escoda, Antonio Galindo, Pepa Colomer, Salvador Ferrer

Mari Pepa Colomer (foto Badosa). Publicado en Estampa el 23/02/1935. Hemeroteca Municipal de Madrid.

El 14 de març de 1932 participa en els vols que tenien per objecte fotografiar les instal·lacions de les Forces Hidroelèctriques d'Andorra. Es van utilitzar tres avions,

entre ells un Farman 194, amb motor de 250 hp, de nom Manuel Colomer, en homenatge al pilot català desaparegut en 1922.

Portada de la revista Crònica, gener de 1931

Maria Josep Colomer participa junt amb coneguts pilots, entre els quals es trobaven Josep M.ª Carreras, Guillem Xuclà, Jaume Camarasa i Josep Canudas en les proves d'habilitat, aterratge i velocitat del concurs organitzat pels Amics de l'Aeròdrom Canudas el 22 de maig de 1932.

El setembre de 1932 s'incorpora a la recent creada Unió de Pilots Aviadors de Catalunya. L'objectiu primordial era aconseguir una assegurança que cobrés els pilots civils en cas d'accident. **A principis de juliol obté el títol d'instructora de vol per la Direcció de Aviació Civil, i comença a treballar com a professora a l'Escola d'Aviació de Barcelona.**

L'any 1935 ella i altres companys, entre els quals es troben els pilots Josep Maria Carreras, Joaquim Sangenís, Lluís Aguilera, Llorenç Fornés i J. Corominas, crearan la Cooperativa de Treball Aeri, en la qual Maria Pepa segueix exercint com a instructora de vol.

A la primavera de 1936 fou l'encarregada d'atendre la visita a Barcelona de Jean Batten, la pilot neozelandesa, cèlebre per haver estat la segona dona

Primera dona catalana que ha obtingut el títol de pilot aviador. La senyora Mari Pepa Colomer, al terminar les hores de proves que feia a Canudas, de Barcelona, proves en les que esta jove aviadora demostró pericia e intempide extraordinaries.

Jean Batten

en fer la travessia en solitari entre Anglaterra i Austràlia (1934) i la primera dona que havia travessat l'Atlàntic Sud (1935). Jean Batten havia arribat a l'Aeroport Provisional de Barcelona el 22 de maig de 1936 pilotant una avioneta Percival Gull Six serie II de 205 hp. que causà sensació entre els periodistes i el públic que havien acudit a rebre-la.

Maria Pepa Colomer treballava a la Cooperativa de Treball Aeri quan esclata la Guerra Civil. Colomer va ser reclutada per la Generalitat de Catalunya i li van encarregar tasques de propaganda, d'entrenament de pilots de combat i de transport de ferits de guerra. Aquesta última tasca, delicada, Colomer la portava a terme amb el model d'avió que la va convertir en heroïna i que dominava millor que ningú, el Havilland Dragon, un avió de passatgers, el més gran que tenien els pilots de la Generalitat. Al Dragon només hi cabien vuit persones. L'anomenaven el "drac ambulància" i volava a una velocitat de creuer de 170 quilòmetres per hora, molt més lent que els caces enemics. L'única manera d'evitar-los era volar baix, com més a prop de terra millor. El perill eren els cables i obstacles del terreny, però precisament per això cap enemic volia empaitar Mari Pepa Colomer. **Per aquest seguit d'habilitats li havien encarregat entrenar pilots de combat, i també perquè s'havia convertit en una professora excel·lent. Colomer instruïa els alumnes de l'Acadèmia de l'Exèrcit Popular espanyol en la maniobra del mig 'looping', "la millor manera de fugir quan et persegueix un caça enemic", segons explicava.** Calia fer una tombarella i volar al revés durant una estona, amb l'objectiu d'escapar-se, i potser completar el 'looping' per quedar al darrere del caça enemic per abatré'l. Tot i que Colomer havia arribat a fer proves de llançament de

Dolores Vives, Josep Canudas, Mari Pepa Colomer i Afolc Azoy

bombes, mai va participar en el front bèl·lic. **Es va convertir en heroïna de guerra, de fet, com a pilot d'ambulància amb el Dragon al front de l'Aragó, on recollia els ferits i els portava en vol rasant cap a Barcelona.**

Acabada la Guerra Civil, Pepa Colomer va haver d'exiliar-se amb el també pilot Josep Maria Carreras, que havia estat el seu professor de vol i amb qui es va casar. Van tenir dos fills. Van viure un temps a França i poc després a la Gran Bretanya, on ell va participar en la Segona Guerra Mundial com a pilot privat de la Royal Air Force per a Lord Baeverbrook, ministre de l'Aire del govern de Winston Churchill, servei pel qual Josep Maria Carreras va ser honorat amb el títol de Sir per la Corona britànica. Mari Pepa Colomer, en canvi, va abandonar per sempre la professió de volar i es va dedicar a cuidar els fills.

Maria Josep Colomer i Luque, va morir el 23 de maig de 2004 al comtat de Surrey, al sud de Londres a l'edat de 91 anys. Es va recordar una de les seves frases més repetides:

"La guerra va acabar amb tots els meus somnis, i ja mai més no he tingut cap contacte amb l'aviació".

Pepa Colomer, va ser una dona pionera de l'aviació, apassionada, valenta i intel·ligent, que va deixar una empremta a la nostra història. ©

Racones de Barcelona

JARDÍ BOTÀNIC HISTÒRIC

Per Lluïsa Goberna

El Jardí Botànic Històric és un espai que podríem denominar un petit oasi dins de Barcelona. Un racó per gaudir i passejar en un entorn totalment relaxant enmig de la natura. Imprescindible ara mateix en una Barcelona assetjada per la Covid-19.

El Jardí va ser creat el 1930 després de la celebració de l'Exposició Internacional de Barcelona el 1929 a la muntanya de Montjuïc, en dos clots creats en les antigues pedreres de la Foixarda. Es troba darrere del Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC).

Va ser obra del farmacèutic i botànic Pius Font i Quer, qui va reunir una important col·lecció de plantes endèmiques i rares principalment de la península ibèrica, Illes Balears i Marroc. Deu anys més tard, el 1940, es va fer càrrec de la direcció del jardí Antonio de Bolós i Vayreda. Finalment, el 17 de juliol de 1941 es va inaugurar oficialment.

Com que es troba en un lloc enclotat la temperatura baixa 4 graus en comparació a la part superior i això facilita el creixement de diverses espècies atípiques

en l'àrea mediterrània, que són habituals en climes molt més freds.

Tot passejant per un curt camí de baixada fins al sot de l'Estany ens trobem amb un petit salt d'aigua i l'estany dins d'un paisatge humit i amb ombra on les plantes creixen, com hem dit, en un ambient de 4 graus menys. Un lloc de pau i relaxament.

Aquí es poden trobar els arbres més alts i singulars de Barcelona, com el freixe americà amb 32 metres d'alçada i el noguer de Rehder (Caucas) de 26 metres. Tots dos tenen més de 100 anys. També es poden veure gran diversitat de plantes.

Pujant un altre cop per aquest mateix camí o per un curt tram d'escales ens tornem a trobar a la part alta del jardí i a l'entrada mateix es troba una arcada per

Salt d'aigua

Freixe americà (32 m. alçada)

Noguer de Rehder (26 m. d'alçada)

Panoràmica del sot de la Masia amb el MNAC al fons

on s'accedeix fins al fons, on es troba el sot de la Masia. **Aquí tal com diu el seu nom es pot veure la Masia del Jardí Botànic Històric que és la seu de l'Associació d'amics del Jardí Botànic de Barcelona.**

L'associació gestiona un hort ecològic i una col·lecció de plantes de Catalunya, Illes Balears, Pirineus i plantes medicinals. Un espai on es treballa i investiga sobre la jardineria, l'horticultura, llavors i tot allò relacionat amb la conservació de les plantes, amb un calendari d'activitats que se centra en les plantes que són útils per a la humanitat.

Aquí es pot veure i sentir el Jardí Sensorial. Va ser construït el 2012 pels voluntaris de l'associació perquè tothom que el visita pogués gaudir del perfum, color i tacte de les plantes. El Jardí Sensorial està distribuït en jardineres on per mitjà de les plantes es poden despertar els sentits. La retolació també està en braille per a invidents.

La Masia va ser construïda per l'Associació de Ramaders el 1929, arran de l'edificació del pavelló d'agricultura, com a granja model, per a l'Exposició Universal.

El Jardí Botànic Històric és gestionat per la Mancomunitat de Municipis de l'Àrea Metropolitana de Barcelona i forma part del Museu de Ciències Naturals de Barcelona.

Us el recomano; un magnífic lloc per perdre's una bona estona...©

Jardí amb l'arcada d'accés al sot de la Masia

Hort ecològic

L'any 1986 el Jardí Botànic fou tancat degut a la construcció de nous equipaments olímpics i va quedar afectat per problemes d'estabilitat a les parets de la pedrera. Posteriorment va ser restaurat i es va tornar a obrir al públic l'octubre de 2003. Mentrestant, després del tancament d'aquest, es va inaugurar un nou Jardí Botànic de Barcelona que es va obrir el 1999, també situat a Montjuïc.

VIATGE A TRAVÉS DEL MEU PESSEBRE

*Entorn, muntanyes de suro, camins amb neu de farina,
un riu de paper d'estany, sis pollets i una gallina,
un paller i una masia i un estel que va volant;
uns pastors amb les ovelles, i dos bous que van llaurant.*

*Un àngel que anuncia que ha nascut Jesús Infant;
un pagés i una pagesa, i amb la canya un pescador,
en un racó l'establia i a dintre la mula i el bou,
un infantó que no plora , Josep i Maria a la vora
que se'l miren amb amor. I jo tot d'una m'hi trobo
trescant per aquells camins, igual que un altra figura
i penetro camps endins, tot petjant el tou de molsa
que la petjada fa dolça i fa més curts els camins.*

*Jo voldria anar a Betlem, com una figura més,
perquè, ja en un principi , l'home d'argila es va fer.*

*Per poder fer el viatge per la pau d'aquell paisatge,
m'ha calgut deixar a fora l'orgull i la insensatesa
i tot afany de riquesa, la supèrbia i l'egoisme,
i portar, per tot bagatge, un gran amor al proïsme
i així, d'aquesta manera, barrejat amb els pastors,
he pogut agenollar-me davant el Diví Nadó!*

Manuel Tosca i Amella. 1982

Lola Business

¿Necesitas un Gestor contable y financiero en Barcelona?

¿Necesitas o quieres abrir un despacho o una sucursal en Barcelona?

¿Eres extranjero y necesitas poner tu documentación en orden?

Llevamos más de 15 años apoyando pymes, autónomos y pequeñas empresas.
¡Te ayudaremos en todo lo que necesites!

Confía en nosotros

Consúltanos. www.lolabusiness.com O en nuestro WhatsApp: **665250823**

Àngel Gordon Hipnòleg Clínic

*Què podem aconseguir amb la
Hipnosi clínic?*

1. Eliminar l'addicció al tabac i altres addiccions
2. Alleujar trastorns afectius
3. Ansietat i depressió
4. Tractament de dolors crònics i fibromiàlgia
5. Millorar defenses de persones que reben quimioteràpia
6. Induir al somni a persones que pateixen d'insomni
7. Tractament indicat per a obesos que volen perdre pes

Avui al segle XXI
"La Hipnosi clínic"
és clau per solucionar
"els teus problemes"

C/Bailén, 169, pral. 3a
08037 Barcelona
Tel. i Fax 934 592 255

C/ Canonge Dorca, 4, 1r
17005 Girona
Tel. 630 051 601

angelgordonlions@hotmail.com

**Feu una Subscripció a la revista Cartulari i per
rebéreu els dos exemplars que
s'editen semestralment**

**14€
l'any**

**Si esteu interessats a posar publicitat a la nostra revista truqueu al telèfon que
surt més baix i us informarem en tot el que necessiteu.**

Si truqueu i dieu que heu vist aquesta informació, tindreu un preu especial

**Tant per la subscripció com per la publicitat el telèfon i e-mail de contacte:
93 325 77 91 - institut@cartulari.cat**

